

BIBELSKE AFHANDLINGER

Av prof. Carl Paul Caspari

I. Profeten Jonas's Sendelse til Ninive, - dens Stilling og Betydning i Guds Riges Historie.

(Af Forelæsninger over Jeremias's Liv og hans Tids Historie.)

Christiania, 1884.

Foruden Jonas's Bog taler ogsaa et Sted i Kongernes Bøger, nemlig 2 Kgb. 14, 25, om en Profet Jonas, Amittais Søn. "Han" (den israelitiske Konge Jerobeam II), saaledes lyder dette Sted, "vandt Israels Landemærke tilbage, saa det gik fra Egnen henimod Hamath indtil den øde Marks Hav, efter Herrens, Israels Guds, Ord, som han havde talt ved sin Tjener *Jonas, Amittais Søn*, Profeten, som var fra Gath-Hefer."

Er nu den Jonas, om hvem Jonas's Bog handler, en og den samme Person med den Jonas, som nævnes paa det anførte Sted i Kongernes Bøger, eller ikke? Han er det, og det uden al Tvivl. Begge have *eet Navn*, og *det et Navn*, som ikke bæres af nogen anden Person i *det gamle Testamente*. Og ligesaa have deres Fædre *eet Navn*, og *det ligeledes et Navn*, som ikke bæres af nogen anden gammeltestamentlig Person. Og baade den ene og den anden Jonas, Amittais Søn, var Profet.

Allerede heraf følger med Sikkerhed, at Jonas's Bog og 2 Kgb. 14, 25 tale om en og den samme Mand. Men hertil kommer endnu nogle andre Omstændigheder, som gjør dette endnu vissere.

Baade Jonas's Bogs og Kongernes Bøgers Jonas levede i *det Stadium* af det assyriske Verdensriges Tid, hvori dette Rige under sine verdenserobrende Bestræbelser var kommet i Forbindelse med Rigerne vestenfor Eufraath, deriblandt ogsaa med Israels Rige eller Tistammerriget. Thi at Jonas's Bogs' Jonas kan sendes og gaa til Ninive, forudsætter, at denne Forbindelse var forhaanden; og Jerobeam II, under hvis Regjering eller kort i Forveien Kongernes Bøgers Jonas maa have udtalt den Spaadom, hvortil 2 Kgb. 14, 25 sigter, var efter de assyriske Kileindskrifters Udsagn en skattepligtig assyrisk Vasal. *Begge Profeter have altsaa levet omtrent paa samme Tid.*

Den i Kongernes Bøger nævnte Jonas's Spaadom om, at Israel (ved Seire, som Jerobeam II skulde vinde over Syrerne) skulde faa de Grændser tilbage, det havde havt mod Nord under Salomo og mod Sydost endnu, under Ahabs Hus, sluttede sig, som vi snart skulle se, til Elias's Discipels, Elisass, Spaadom om, at Jerobeams Fader, Joas, skulde beseire Syrerne i tre Slag (2 Kgb, 13, 19), og hin Profet fortsatte saaledes denne Profets Gjerning og var paa en Maade hans Efterfølger. Men den Jonas, som er Hovedpersonen i den Bog, der bærer hans Navn, har nu i sin Karakter netop Noget af Elias; han hører efter hele sit Væsen til dennes og Elisass Skole; denne Skole kan siges at ende med ham, at have i ham

sit sidste Led; ligesom ogsaa hans Sendelse til den assyriske Hovedstad Ninive minder om og staar i et vist Forhold til *den* Sendelse til Damaskus for at salve Hasael til Konge over Syrien, som Herren overdrog Elias, og som blev udført af Elisa (1 Kgb. 19, 15. 2 Kgb. 8, 7 ff.). *Ogsaa dette peger hen paa, at Jonas i Jonas's Bog er en og den samme Profet med Jonas i Kongernes Bøger.*

Endelig staa, som vi skulle faa se, de to Missioner, den, som Kongernes Bøgers Jonas fik til Israel, og den, som Jonas's Bogs Jonas fik til Ninive, i en saa inderlig Sammenhæng med hinanden, og ligger deri, at netop den samme Profet, som var bleven sendt med det Naadesbudskab til Pagtesfolket, at det skulde gjenvinde de Grændser, som det dengang, da det stod paa sin Magts Toppunkt, havde havt mod Nord og endnu før Jerobeam II's Oldefader Jehu mod Sydost, bliver sendt til Hedningeverdenens Hovedstad med en Prædiken, hvormed Gud tilsigtede dens Omvendelse, og hvorved den ogsaa blev omvendt, noget saa aldeles Passende, ja saa overordentlig Slaaende, *at vi ogsaa derfor maa antage, at en og den samme Jonas, Amittais Søn har faaet begge Missioner.*

Staar det saaledes aldeles fast, at Jonas's Bogs Jonas og Kongernes Bøgers Jonas er en og den samme Profet, saa ville vi, for fuldkommen at kunne forstaa Meningen med og Betydningen af denne Profets saa paafaldende og besynderlige Sendelse til Ninive, unegtelig gjøre vel i først at beskæftige os med hans Sendelse til Israel i 2 Kgb. 14, 25, at betragte denne efter, dens Indhold, efter Herrens Mening og Hensigt med den og efter dens Stilling og Betydning i Israels eller i det gammeltestamentlige Gudsriges Historie.

Vi maa jo paa Forhaand stærkt formode, at denne Betragtning vil kaste Lys over hans anden Sendelse. Thi hvorledes skulde overhovedet en Profets forskjellige Sendelser kunne staa uden al Forbindelse med hverandre? Hvorledes er det muligt, at nogen Profets Virksomhed ikke skulde danne et organisk Helt, men falde i enkelte Akter, hvoraf den ene ikke har Noget at gjøre med den anden? Og netop den Omstændighed, at Jonas's Sendelse til Ninive er aldeles enestaaende i den gammeltestamentlige Historie, lader paa Forhaand vente, at en eng og eiendommelig Sammenhæng vil finde Sted mellem den og Profetens foregaaende Virksomhed og i Særdeleshed mellem den og den ligeledes jo ikke lidet eiendommelige og betydningsfulde Sendelse til Israel, om hvilken 2 Kgb. 14, 25 taler.

Men hvad vi saaledes allerede maa formode før Betragtningen af Jonas's sidstnævnte Sendelse, det vil Resultatet af den efterfølgende Betragtning af den stadfæste paa det mest Glimrende.

Det Gudsord, hvorom 2 Kgb. 14, 25 siger, at det blev udtalt ved Jonas, Amittais Søn, Profeten, har efter dette Sted havt den Forjettelse til sit Indhold, at Tistammerriget (ved Seire over Syrerne, som Jerobeam II skulde vinde), skulde faa de Grændser tilbage, som Herren fra først af gennem Moses (4 Mos. 34, 8 og Jos. 13, 5) havde anvist Israel mod Nord og Sydost, og som dets Land ogsaa virkelig havde havt under Salomo (2 Krøn. 8, 3. 4, og 1 Kgb. 8, 65) og for en Del endnu før Jehus og Joahas's, hans Søns, Tid, men som det havde tabt dels under disse to Konger (2 Kgb. 10, 33. 13, 25), dels allerede efter Salomos Død ved Delingen af det davidisk-salomoniske Rige. nemlig Egnen henimod Hamath eller Epiphania, en Stad i Syrien ved Floden Orontes og ved Foden af Hermon, og den øde Marks Hav eller det døde Hav.

Denne Jonas's Forjettelse sluttede sig, som allerede forhen sagt, til en Forjettelse, som Elisa havde givet Jerobeams Fader, Joas, den Forjettelse nemlig, at denne Konge skulde slaa

Syrerne tre Gange. Egentlig skulde allerede Joas have faaet den Forjettelse, at han ved at vinde en Flerhed af Seire over Syrerne og herved tilintetgjøre deres Magt skulde gjenerhverve Israel dets gamle Grændser og blive dets Frelser; men hans Troessvaghed eller snarere hans Kleinmodighed havde gjort, at Elisa havde maattet ombytte denne store Forjettelse med en ringere, den, at han skulde vinde tre Seire over Syrerne (2 Kgb. 13, 14-19), Seire, som, da Forjettelsen om dem gik i Opfyldelse, kun forskaffede Israel de galilæiske Stæder tilbage, som hans Fader, Joahas, havde mistet i Krigen mod Syrerne (2 Kgb. 13, 25). Imidlertid havde Joas dog kun kunnet forhindre dette, at han selv blev Israels fuldkomne og egentlige Frelser og den Mand, som fuldstændig gjenoprettede dets Rige, ikke ogsaa det, at Pagtesfolket blev fuldkommen frelst og dets Rige fuldstændig gjenoprettet. Thi hvad der ikke var skeet gennem ham, det skulde ske gennem hans Søn; Jerobeam II. Men det Hverv at forkynde dette fik nu Jonas, Amittais Søn, fra Gath-Hefer. Denne Profets Forjettelse herom var saaledes ingen anden end den Forjettelse, som Elisa oprindeligt havde skullet og villet give Joas, og en Fuldstændiggjørelse af den Forjettelse, som han virkelig havde givet ham, og Jonas var den Profet, som gjenoptog, fortsatte og fuldendte Elisas Verk.

Spørge vi nu efter Aarsagen til, at Herren gennem sine Tjeneres, Elisas og Jonas's, Mund gav Israel saadanne Forjettelser og opfyldte dem ved Joas og Jerobeam, saa give to Steder i Kongernes Bøger, 2 Kgb. 13, 23 og 2 Kgb. 14, 26 og 27, os Oplysning herom. "Men Herren var dem naadig" hedder det paa hint Sted, "og forbarmede sig over dem for sin Pagts Skyld med Abraham, Isak og Jakob; og han vilde ikke fordærve dem og bortkastede dem endnu ikke fra sit Ansigt"; og 2 Kgb. 14, 26 og 27 hedder det: "Thi Herren havde seet, at Israels Elendighed var saare bitter, og det var ude med Umyndige og ude med Myndige, og Israel havde ingen Hjælper. Og Herren havde ikke sagt, at han vilde udlette Israels Navn under Himmelen, og han frelste dem ved Jerobeam, Joas's Søn". Israel, d. v. s. Tistammerriget, maa altsaa i Slutningen af Elisas Tid og i Jonas's Tid have været stedt i saare stor Nød, i hin i en endnu større end i denne. Og at det dengang var stedt i en saadan Nød, og hvorledes det var kommet i den, det erfare vi af en Række Steder i Kongernes Bøger og i Profeten Amos's Bog. "I de Dage (i Jehus Dage)", hedder det nemlig i 2 Kgb. 10, 32 og 33, "begyndte Herren at løsrive Stykker fra Israel, - Hasael (Syriens Konge) slog dem nemlig paa Israels hele Grændse, - fra Jordan af mod Solens Opgang, hele Gileads Land, Gaditerne og Rubeniterne og Manassiterne, ligefra Aroer, som ligger ved Arnons Aa, baade Gilead og Basan"; og i 2 Kgb. 13, 3, 7 og 22 hedder det: "Da (da Joahas, Jehus Søn, fremturede i Jerobeam I's, Nebats Søns, Synder) optændtes Herrens Vrede mod Israel, og han gav dem i Hasaels. Syriens Konges, Haand og i Benhadads, Hasaels Søns, Haand hele Tiden". "Han (Herren) havde ikke levnet Joahas flere Folk end femti Ryttere og ti Vogne og titusinde Fodfolk; thi Syriens Konge havde ødelagt dem og gjort dem som Støv ved at tærsk dem". "Og Hasael, Syriens Konge, trængte Israel alle Joahas's Dage". Og Amos siger i Am. 4, 10: "Jeg har (under Jehu og Joahas) ihjelslaet ved Sværdet Eders unge Mænd foruden det, at Eders Heste bleve fangne, og jeg Iod Stanken af Eders Leire stige op i Eders Næse"; og i Am. 1, 3 siger Profeten: "Saa siger Herren: Formedelst Damaskus's tre Misgjerninger og formedelst fire vil jeg ikke afvende det (den Straf, som skal ramme det), fordi de (under Jehu) tærskede Gilead (Gileads Indbyggeres Legemer) med skarpe Jerntærskesvogne".

Spørge vi nu videre, hvorfor Herren i Jehus og Joahas's Dage havde givet Syrerne en saadan Magt over Israel, saa svarer Kongernes Bøgers Forfatter os: Fordi jehu vistnok havde gjort Ende paa Ahabs Huses Ba'alstjeneste, men dog ikke tillige opgivet den

af Jerobeam den Første i Tistammerriget indførte Billeddyrkelse, og fordi Joahas heri var vandret i sin Faders

Fodspor (sml. 2 Kgb. 10, 32 f. med 29. 31 og 2 Kgb. 13, 3 med 2), eller fordi deres Omvendelse til Herren kun havde været en halv, eller snarere kun foretagen

paa Skrømt.

Men hvad nu Herren tilsigtede med de forfærdelige Trængsler, som han lod komme over Israels Rige under de første Konger af Jehus Hus - de vare de forfærdeligste, som havde truffet dette Rige, siden det var blevet til -, det kan ikke være tvivlsomt. *Han vilde bringe Jehus Hus og Israel ved dem til en sand og grundig Omvendelse.*

Og virkelig havde de i det mindste Begyndelsen til en saadan Omvendelse tilfølg. Thi Joahas bønfuldt Herren i sin dybeste Nød (2 Kgb. 13, 4), og hans Søn Joas kom, da han hørte, at Elisa var falden i en dødelig Sygdom, saa hans Bortgang maatte ventes, til Profeten og græd, bøiet over hans: Ansiget, og sagde, idet han tilegnede sig det Ord, som Elisa selv havde udraabt, dengang han saa, hvorledes hans Mester, Elias, blev borttagen fra Jordan (2 Kgb. 2, 12): *Min Fader, min Fader! Israels Vogne og Ryttere* (2 Kgb. 13, 14) Han erkjendte altsaa i Troen, at Israels Magt ikke bestod i Vogne og Heste, men i Gudsmænd lig Elisa, i Mænd, som Herren havde udrustet med sin Aands Fylde og skjænket sit Folk, for at de skulde være Midlere mellem ham og det og dets aandelige Ledere, og at de vare Folkets Værn og Statens Piller. Og han var nu saare bange for, at Elisas Død midt i den overvættets haarde Trængselstid, hvori Riget befandt sig, skulde medføre dets fuldkomne Undergang. Han og hans Forgjængere havde jo ogsaa maattet gjøre den bitre Erfaring, at Vogne og Ryttere ikke kunne hjælpe og at "Hesten slaar fejl til Frelse (Ps. 33, 17), idet Herren havde ladet bortføre Israels Heste af Syrerne og ikke levnet Joahas flere Ryttere end femti, og ikke flere Vogne end ti (Am. 4, 10. 2 Kgb. 13, 7). Med Joahas's inderlige Bøn til Herren om Frelse fra Syrerne indtraadte Begyndelsen til Jehuidernes Omvendelse til ham, og i den Erkjendelse af Elisas Betydning og Værd for Israel og den oprigtige og dybe Smerte over Profetens nærforestaaende Bortgang, som Joas lagde for Dagen i sine Taarer og i sit Udraab: *Min Fader, min Fader! Israels Vogne og Ryttere!* naaede denne Begyndelse sin Spidse.

Men da nu dette var skeet, saa begyndte ogsaa Herren at vende tilbage til dem og deres Folk. Han forjettede en Gjenoprettelse af Riget, først gennem Elisa, derefter gennem Jonas, og han opfyldte denne Forjettelse paa det Herligste.

En vidunderlig Forandring, et forbausende Omsving indtraadte i de israelitisk-syriske Forhold. Det yderlig svækkede, halvt ødelagte Tistammerrige, hvis Omraade var blevet indskrænket af Syrerne omtrent til de samme snevre Grændser, hvortil siden den assyriske Konge Tiglath-Pileser indskrænkede det paany (2 Kgb. 15, 29), Samaria og en Del af Galilæa, vandt nu paa en Gang Seier paa Seier over sine overmægtige Undertrykkere. Snart havde Joas tilbageerobret de Steder i Galilæa, som vare blevne fratagne hans Fader Joahas (2 Kgb. 13, 25). Derefter erobrede hans Søn, Jerobeam, Israels egentlige Frelser fra den syriske Trængsel (2 Kgb. 13, 5 sml. med 14, 26 f.), som vel allerede havde vundet sin Faders Seire som hans Medregent og Hærfører (2 Kgb. 15, 1 sml. med 14, 1 f. 17. 23), ogsaa hele den Del af Israels Land tilbage, som laa hinsides Jordan, og som hans Oldefader Jehu havde mistet, Basan og hele Gilead (2 Kgb. 14, 25 sml. med 10, 32 f.). Og tilsidst gjenerobrede den samme store Konge endog den Del af de syriske Riger Damaskus og Hamath, som David og Salomo havde underlagt sig (2 Sam. 8, 5 f. Krøn. 8, 3 f.), og som allerede i halvandethundrede Kar havde været tabte (2 Kgb. 14, 25), og gjengav saaledes Israel de Grændser mod Nord, som det havde havt under sine to mægtigste Konger, i sin

mest blomstrende Tid. Og med denne Gjenoprettelse af Rigets gamle Omfang var, som vi erfare af Kongernes Bøgers Forfatter og især af Profeten Amos, som spaaede imellem Jerobeams femtende og enogfirtiende eller sidste Regjeringsaar, gsaa en Tilbagevenden af den salomoniske Tids Fred, Rigdom og Glands forbunden. ”Og Herren gav Israel (i Jerobeam) en Frelser”, siger hin Forfatter, ”og de slap fra at være under Syriens Haand; og Israels Børn boede i sine Telte, som tilforn” (2 Kgb. 13, 5., sml. med 1 Kgb. 5, 4 f.). Og Hyrden fra Tekoa taler om Paladser i Israel, om Sommer- og Vinterhuse, om Huse af Elfenben og huggen Sten, om Elfenbens Løibænke og Damaskes Bolstere, om de kosteligste Salver, som om Ting, der paa hans Tid vare ganske almindelige i Israels Rige. Siden Salomos Tid havde Israel ikke blomstret saaledes, som under Jerobeam II. Han, Tistammerrigets største Konge, var i en vis Forstand en anden Salomo. Og endnu mere falder det i Øinene, at den Epoke, der indtraadte med Tistammer-rigets glimrende Seire over Syrerne, var en ny salomonisk Tid, naar man lægger Mærke til, at ogsaa judariget under den med Jerobeam samtidige Konge Usias eller Asarias naaede en høj Grad af Magt, Rigdom og Glands. Deri, at den var det fuldkommen, manglede, bortset fra, at Israels aandelige Tilstand i de to Epoker ikke var ganske den samme, næsten alene det, at de to israelitiske Riger skulde have dannet een Stat under een Konge.

Herrens *Hensigt* med den store og forunderlige Vending, som han under Joas og Jerobeam Iod indtræde i Tistammerrigets ydre Forhold, ligger klart og umiskjendeligt for Dagen. *Hans Godhed skulde fuldkomme den Bod, hvis Begyndelse hans Strengthed havde fremkaldt.* Ved at overøse Jehuiderne, efterat de havde gjort de første Skridt paa Omvendelsens Vei, med en Strøm af Velgjerninger, vilde han drage dem fuldstændig hen til sig. I de Trængsler, som han havde til skikket dem, var. det gaaet op for dem, at Frelsen ei kom fra Heste og Vogne, men fra Herren, som i, hvad der var overgaaet dem, havde tugtet dem for deres Frafald, og hvis Naade de alene havde at takke for, at det endnu ikke var ganske forbi med dem. Derved, at han nu forjettede dem Frelse og opfyldte denne Forjettelse paa det Herligste, skulde efter hans Vilje den Troesgnist, som han ved sine Straffedomme havde tændt i deres Hjerter, blive til en kraftig Flamme.

Men det gik ganske anderledes. Just det Omvendte skede. Straffedommenes svage Frugt blev ved den Fylde af Velgjerninger, hvormed Herren overøste Jehus Æt, efterat den havde ydmyget sig for ham, ikke bragt til Fuldkommenhed, men snarere igjen tilintetgjort. Der fulgte paa Velgjerningerne et nyt Frafald, der var endnu dybere, end det havde været, som var gaaet forud for Straffedommene.

1. Moses havde advaret Folket imod den Fare at misbruge Herrens rige Gaver til Hovmod og Forglemmelse af selve Giveren. ”Vogt dig”, havde han sagt, ”at ikke dit Hjerte, naar du æder og bliver mæt og bygger skønne Huse og bor i dem, og dit store Kvæg og dit smaa Kvæg formeres, og Sølv og Guld formeres for dig, og Alt, hvad du har, formeres, at da ikke dit Hjerte ophøier sig, og du forglemmer Herren, din Gud, - og siger i dit Hjerte: *Min* Kraft og *min* Haands Styrke har beredt mig denne Velmagt” (5 Mos. 8, 11-14. 17). Og ligesaa havde Lovgiveren forudforkyndt, at Israel virkelig vilde misbruge Herrens Velgjerninger til Hovmod og Gudsforglemmelse. ”Da blev Jesurun fed”, havde han sagt i sin Afskedssang, ”og slog bag op, - du blev fed, tyk og mæsket, - og han forlod Gud, som havde gjort ham, og fornægtede sin Frelses Klippe”(5. Mos. 32, 15). Denne Moses's Forudforkyndelse var allerede een Gang tilforn gaaet i Opfyldelse, i Salomos Tid. Nu, i den nye salomoniske Tid, opfyldtes den anden Gang. ”Som deres Græsgang var, bleve de mætte”, siger Profeten Hoseas, der optraadte henimod Slutningen af Jerobeam II's Regjering, med de mosaiske Steder for Oie, ”som deres Græsgang var, bleve de mætte, og deres Hjerte ophøiede sig; derfor have de glemt mig” (Hos. 13, 6). Og naar Amos lader

sine Samtidige, Israeliterne under Jerobeam II, sige med stolt Glæde: "Have vi ikke ved *vor* Styrke taget os Horn (Am. 6, 13)?" d. v. s. have vi ikke ved *vor* egen Kraft erhvervet os en Magt, der sætter os istand til at nedstøde, at overvinde enhver Modstander? - et Ord, som levende minder om de Ord, for hvilke Moses havde advaret Israel; "*Min* Kraft og *min* Haands Styrke har beredet mig denne Velmagt", og som aldeles ligner Sanheribs og Nebucadnezars Ord i Iesaias's og Daniels Bøger: "Ved *min* Haands Kraft har jeg gjort det og ved *min* Visdom, thi jeg er klog" (Jes. 10, 13) og: "Er ikke dette det store Babel, som jeg, jeg har bygget til Kongesæde ved *min* Krafts Styrke og til *min* Herligheds Ære (Dan. 4, 30)?" - naar, siger jeg, Amos lader sine Samtidige udtale et Ord som det anførte, saa fremstiller han dem som Saadanne, der ikke tilskreve Herrens almægtige Kraft, men sin egen styrke alt det, som de havde udrettet og opnaaet siden Joas's Tid. Saa hurtig og saa aldeles var altsaa den ved Lidelser fremkaldte Erkjendelse, at Heste og Vogne ikke kunde frelse, at Frelsen var Herrens, og at Gudsmænd som Elias og Elisa vare Israels sande Værn og Vaaben, igjen forsvunden, og en grændseløs og trodsig Hoffærdighed var traadt i dens Sted. Bue og Sværd og Heste og Ryttere bleve de Seire tilskrevne, som dog alene Herrens Forbannelse og Pagtestroskab havde skjænket Israel. Saaledes gjengjeldte de Herren hans Velgjerninger.

2. Hvor betydelig end den Virkning var, som Trængslerne frembragte hos Joahas og joas, saa dyb var der dog ikke, at de afskaffede Billedtjenesten og vendte tilbage til den rene, ægte Herrens Tjeneste, som havde hersket i Israel under David og Salomo og endnu herskede i Judariget. I Kongebøgerne læse vi Intet om at hin Tistammerrigets falske, afgudiske Herrens Tjeneste har ophørt under Jehus Søn og Sønnesøn om end kun for et Oieblik. Meget mere ligger i de nævnte Bøgers simple og eftertrykkelige Udsagn: "Joahas vandrede efter Jerobeams, Nebats Søns, Synder -; han veg ikke fra dem" og: "Joas veg ikke fra alle Jeroboams, Nebats Søns, Synder -; i dem gik han" (2 Kgb. 13, 2. 11), at begge Konger gennem hele sin Regjeringstid uafbrudt have holdt fast ved den af Jerobeam I indførte Billed-dyrkelse. Og at Joas gav sin Søn just denne Mands Navn, ser ganske ud som en Erklæring om, at han ikke agtede at give Slip paa den for Riget eiendommelige Kultus, der havde ham til Ophavsmand, og at heller ikke hans Æt skulde gjøre dette, og som en Protest imod den uden Tvivl af Tidens Profeter opstillede Fordring at opgive den. Denne de to Kongers Adfærd synes, naar man erindrer den enes Bøn til Herren og den andens Taarer over Elisas forestaaende Død og hans Ord til denne Gudsmænd, og naar man ser, i hvilket Forhold den store Profet stillede sig til ham, meget paafaldende. Man skulde efter alt dette' anse det for umuligt, at de, eller ialfald at Joas kunde vedblive baade selv at dyrke og at lade sit Folk dyrke Herren under - for at bruge Psalmistens Ord - "Billedet af en Oxe, som æder Græs" (Ps. 106, 20). At de alligevel gjorde dette, lader sig kun forklare af den mægtige, tvingende Indflydelse, som Jerobeam I's Politik, der havde fremkaldt Billeddyrkelsen, udøvede ogsaa paa dem, endog i deres bedste Momenter. Ligesom Tistammerrigets Stifter havde været bange for, at hans Folk, hvis han bibeholdt den sande Gudsdyrkelse, skulde vende tilbage til Davids Hus og slutte sig igjen til sine Brødre Judæerne, hos hvilke den rette Helligdom og det rette Presteskab fandtes (1 Kgb. 12, 26 f.), saaledes vare med alle hans øvrige Efterfølgere ogsaa de bange for, at dette skulde ske, hvis de gjenoprettede den sande Gudsdyrkelse. De frygtede for, at de vilde miste sit Kongedømme over de ti Stammer, naar de forlode Billeddyrkelsen. Men denne Frygt nærrede de, fordi de ikke troede det Ord, som havde forjettet Jerobeam og i ham enhver israelitisk Konge et varigt Kongedømme under den Betingelse, at han vandrede paa Herrens Vei (1 Kgb. 11, 39), og til denne Tro kunde de atter ikke komme, fordi de overhovedet byggede sit Kongedømme ikke saa meget paa Guds Ords som paa sin egen Krafts og Klogskabs Grundvold. Billeddyrkelsen, denne, som man kan kalde den,

kongelig-israelitiske Religion og israelitiske Rigsreligion (Am. 7, 13), der i Tidens Løb var aldeles sammenvoxet med det israelitiske Kongedømme og blevet et væsentligt Stykke af Israels Riges, saa at sige, Konstitution, eller rettere sagt, Billeddyrkelsens Kraft, Jerobeam I's falske politiske Tanke, var det, der lig en Jernmur skilte, som alle Israels Konger, saaledes ogsaa Joahas og Joas og dennes Søn Jerobeam II fra Herren og afskar dem enhver Adgang til en sand og virkelig Omvendelse til ham. At desuagtet en Elisa kunde staa i et venligt Forhold til Joas, og at ikke alene denne Konge, men endnu ogsaa hans Søn, Jerobeam, kunde faa Forjættelser om Seire og Frelse, og se disse Forjættelser opfyldte, det vidner kun om Herrens og hans Profeters Alt haabende og taalmodig biende Kjærlighed.

3. Men Billeddyrkelsen vedblev i det jehu'ske Dynasties senere Tid ikke alene at herske, men dens Herredømme blev da endnu større end tilforn, idet Jerobeam II's Undersaatter hengave sig til den med saa brændende Iver, at de endog vandrede over Landets Grændse ligetil Be'erseba i judarigets sydvestlige Udkant, for ogsaa der at øve den (Am. 5, 5. 8, 14), og at Alt, hvad de ydede sine Billeder, og dette var overmaade Meget, ikke syntes dem at være nok (Am. 4, 4 f.).- Ja, endnu Mere: den antog under og efter Jerobeam en Skikkelse, hvori den var næsten endnu værre eller ialfald endnu farligere, end den Ahab'ske Tids aabenbare Afgudsdyrkelse havde været. For denne, som det Jehu'ske Dynasti vogtede sig for at øve, fordi den - rigtignok kun temporære - Legitimitet, som Herren, rimeligvis gennem Elisas Mund, havde tilkjendt det, beroede paa deres fiendtlige Forhold til den (2 Kgb. 10, 30), vidste de og endnu mere deres Undersaatter at holde sig skadesløse ved at opfatte den Jehova, som de dyrkede under Billedet af en Kalv, som *Ba'al*, som en af denne, hos alle omboende Hedningefolk dyrkede Guddoms mange Aabenbarelsesformer, som den *israelitiske* Ba'al, hvorved de gjorde Herren formelig og fuldkommen til en Afgud. Heraf kommer det, at Profeten Hoseas ikke sjelden betegner den israelitiske Gudsdyrkelse under Jerobeam II og hans Efterfølgere som Ba'al'sdyrkelse (Hos. 2, 10. 15.-11, 2.13, 1), medens dog efter Kongebøgerne Ba'al'sdyrkelsen væsentlig forsvandt med det Ahab'ske Dynasti (2 Kgb. 10, 28), Amos, som virkede i den sidste Del af Jerobeam II's Regjering i Tistammerriget, kun kjender til Billeddyrkelse under denne Konge (Am. 7, 13. 8, 14), og Hoseas selv paa andre Steder i sin Bog taler om "Samariens Kalv" og om "Beth-Avens", d. e. Bethels, "Kalve", som den Gud, Israel dyrkede paa hans Tid (Hos. 8, 4 f. 10, 5 f.). Man gik under Jerobeam og hans Efterfølgere til Jehovadyrkelsens yderste Grændse, til det Punkt i den, hvorfra der kun var eet Skridt til den aabenbare og egentlige Ba'al'sdyrkelse, idet man altid endnu søgte at bevare Skinnet af at dyrke Herren, medens man for længe siden havde opgivet bans Dyrkelse i Væsenet, og idet man ovenikjøbt gjorde sig store Indbildninger af sin med stor Iver og Travlhed øvede Jehovadyrkelse (Am. 4, 4 f.) og brugte den til at bestyrke sig i sin falske Tryghed (Am. 5, 21-23. Hos. 6, 6). Hykleriet, det mest fremtrædende Karaktertræk hos Jehuiderne og deres Tids Israel, naaede under Jerobeam II sit Toppunkt. - Og ligesom man under denne Konge tilskrev sin egen Styrke g ikke Herrens kraftige Bistand den store, alle Modstandere overlegne Magt, i hvis Besiddelse man var kommen (Am. 6, 13), saaledes udledede man dengang ogsaa den rige Fylde af jordiske Gaver, som Herren havde skjænket Israel foruden alt det Øvrige for at vinde dets Hjerte fuldkomment og for at drive det med uimod staaelig Magt til Omvendelse, fra *den* Jehova, som man dyrkede under Billedet af en Kalv g identificerede med Ba'al og kaldte Ba'al, og røvede saaledes Herren baade den Ære og den Tak, som tilkom ham, for at give dem til en Afgud (Hos. 2, 4. 10 f. 14). Og at man

gjorde dette, havde igjen tilfølgelse, at man, langtfra at vende tilbage til Herren, endnu ivrigere end før tjente, den formentlige Giver, Jehova-Ba'al, idet man troede taknemmelig at maatte anvende paa hans Dyrkelse, hvad man havde ham at takke for, saa at altsaa

Herrens overvættes Godhed fik en Virkning, der var stik mod sat den, som den skulde faa, - af alt det Sørgelige og Smertelige, som dengang hændte i Israel, det Sørgeligste og Smerteligste.

4. Israels aandelige og hellige Gudsdyrkelse var i Jehova-Ba'alsdyrkelsen, som allerede forhen sagt, væsentlig bleven til en af den Naturreligions Former, som herskede hos dets Naboer. Men denne Naturreligion, hvori den avlende og den undfangende Kraft i Naturen (Ba'al og Astarte) vare Tilbedelsens og Dyrkelsens egentlige Gjenstande, havde en vellystig Karakter og var i Særdeleshed forbunden med en vellystig Kultus, en Kultus, af hvilken Horeri var en væsentlig Bestanddel. En saadan Karakter og en saadan Kultus fik derfor ogsaa dens israelitiske Form (Hos. 4, 13 f.), og dette førte atter til, at en forfærdelig Udskielse i Kjønnsforholdene overhovedet greb om sig iblandt Pagtesfolket. Jehova-Ba'alsdyrkelsen var et Brud paa det aandelige Ægteskabsforhold, hvori den israelitiske Menighed stod til Herren (Hos. 1-3), og dette aandelige Ægteskabsbrud havde det egentlige, legemlige samt allehaande andre Vellystsynder, endog de grufuldeste, ved hvilke Herrens hellige Navn paa en særlig Maade blev vanhelliget, til Følge (Hos 4, 2. 10 f. 18. Am. 2, 7). - Afgudsdyrkelsens fordærlige Indflydelse strakte sig dog endnu langt videre, den strakte sig over hele det sædelige Omraade, ”thi hvor ingen hellig Gud er, der bortfalder ogsaa al Menneskets Stræben efter Hellighed, der bliver alle guddommelige og menneskelige Love traadte under Fødder og alle Kjærlighedens, Lovens, og Ordenens Baand sprængte”. Overdaadighed og Vellevnet, Fraadseri og Drukkenskab, som med Nødvendighed fulgte med de store Rigdomme, Israel havde erhvervet (Hos. 12, 9), og den sandselige Kultus, det havde hengivet sig til, naaede under Jerobeam II og i den nærmest efterfølgende Tid en frygtelig Høide hos de israelitiske Store (Am. 3, 15. 6, 4-6. Hos. 4, 11. 18. 7, 5). Og det var ikke alene disse, Mændene, men ogsaa, og det ikke mindst, deres Hustruer, Kvinderne, hos hvem de nævnte Laster fandtes (Am. 4, 1). Og disse Laster vare ledsagede paa den ene Side af kjødelig Sikkerhed og Sorgløshed (Am. 6,1), paa den anden Side af en umættelig Havesyge (Am. 2, 7. 8, 5). Man ansaa den Straffedommens Tid, Profeterne truede med, for at være meget fjern (Am. 6, 3) og græmmede sig derfor ikke over Folkets nærforestaaende Undergang (Am. 6, 6), og man higede stedse efter nye Midler, hvorved man kunde tilfredsstille sit Hang til Luxus og sine Lyster. Og Havesygen førte atter til en himmelraabende Undertrykkelse af de Svage og Fattige. Den i Loven saa ofte og stundom med de mest indtrængende Ord (5 Mos. i 6, 19 f.) paabudne Retfærdighed blev, som Tidens Profeter udtrykke sig, forvandlet til Malurt, til en Giftplante og kastet til Jorden (Am. 5, 7. 11. 15. 6, 12. Hos. 10, 4). Dommerne erklærede den Uskyldige for skyldig imod Bestikkelse (Am. 2, 6) og tillode rige Mordere at løskjøre sig fra Dødsstraffen med Sonpenge, og de traadte den Fattige under Fødder, idet de enten fradømte ham hans Ret eller dog kun tilkjendte ham den imod Betaling (Am. 5, 10-12). Og naar han vovede at forsvare sin Sag, eller naar haneller nogen Anden vovede at revse deres Uretfærdighed, saa hadede og afskyede de dem derfor (Am. 5, 18). De Rige udsuede de Fattige ved Aager og ødelagde dem ved mangeslags i Loven strengelig forbudt Bedrageri i Handel (Am. 8, 5 f. sml. med 3 Mos. 19, 36 og 5 Mos. 25, 13-16). Især viste de en oprørende Ubarmhertighed imod fattige Skyldnere. Deres Overklædning, som tillige var deres Dække om Natten, og som de havde maattet give dem som Pant, beholdt de, tvertimod Lovens udtrykkelige Forbud, for bestandig, ja de brugte den endog til at strække sig paa ved sine Offermaaltider (Am. 2, 8 sml. med 2 Mos. 22, 26 f. og 5 Mos. 24, 12 f.), og for den ubetydeligste Gjeld gjorde de dem ved de uretfærdige Dommeres Hjælp til sine Slaver (Am. 2, 6. 8, 6), Gyselig er den Skildring af de sædelige Tilstande i Samarien og i hele Israels Rige paa Jeroboam II's og hans Efterfølgeres Tid, som Amos og Hoseas give os, hin i Kap. 3, 9, denne i Kap. 4, 1. 2, og hvormed vi passende kunne afslutte vor

Karakteristik af hin Tid. ”Lader høre (I Profeter) Eders Røst henover Paladserne i Asdod og hen over Paladserne i Ægyptens Land (i hvilke ugudelige Hedninger bo), og siger: Forsamler Eder paa Bjergene omkring Samarien og ser: idel Tummel og Forvirring i dets Midte og Undertrykkelse i dets Indre” ((Am. 3, 9). ”Hører Herrens Ord, I Israels Børn, thi Herren har Trætte med Landets Beboere, thi der er ingen Sandhed og ingen Kjærlighed og in-gen Gudskundskab i Landet. Sværgeren og Løgn og Tyveri og Horeri! Man bryder ind, og Mord følger paa Mord” (Hos. 4. 1 f.). Saaledes var, hvis jeg tør bruge saadanne Udtryk, Herrens Arbeide paa Jehuiderne og deres Folk mislykket, havde hans Møie med at udvikle, hvad der fandtes af Godt hos dem, været spildt. Hans Tugtelse havde ikke formaaet at bryde Synden hos dem, og hans God-hed havde kun ført til, at den havde vundet ny Styrke og tilsidst aldeles kvalt det Bedre i dem. Herren havde gjort med dem Alt, hvad der kunde gøres.. Han havde ført dem ned i det dybeste Dyb og atter op til de høieste Høider. Ikke noget israelitisk Dynasties Tid kunde opvise saa store Modsætninger i Folkets ydre Skjæbne, som deres. Men Alt havde været forgjæves.

Men Herrens Forsøg med Jehuiderne og deres Tids Israel havde nu været hans *sidste* Forsøg med Tistammerriget, hvad ogsaa Kongernes Bøgers Forfatter antyder paa det Sted, hvor han taler om den Vending i de israelitisk-syriske, Forhold, som indtraadte under Joas, og hvormed den anden og sidste Del af Forsøget under Jehuiderne begyndte, idet han siger : ”Men Herren var dem (de af Syerne undertrykte og plagede Israeliter) naadig og forbarmede sig over dem og vendte sig til dem for sin Pagts Skyld med Abraham, Isak og Jakob, og han vilde ikke fordærve dem og *han bortkastede dem endnu ikke fra sit Ansigt*” (2 Kgb. 13, 23). Jerobeam I, Tistammerrigets Stifter og første Konge, havde, som tidligere sagt, af vantro, kortsynet, daarlig Politik stillet dette Rige paa en mod Lovens udtrykkelige og klare Bud (2 Mos. 20, 4) stridende, i Israel - naar vi se bort fra Kalvedyrkelsen ved Sinai, som dog kun havde været et Øieblik, samt fra hvad en Del af Dans Stamme havde gjort under Dommerne i en Udkant af Landet (Dom. 18, 30) ny og uhørt falsk religiøs Basis, *Billeddyrkelsens*. - Denne Gjerning, hvori der laa et indre Frafald fra Herren, og som var gaaet frem af et saadant Frafald, var en *Grundsynd*, der førte en Flerhed og, saa at sige, et System af andre Synder med sig. Jerobeam vragede Helligdommen i Jerusalem, som dog Herren selv i Ord og Gjerning havde erklæret for at være det Sted, hvor han vilde bo og tilbedes (2 Sam. 24, 18. 1 Kgb. 8, 10 ff. Ps. 68, 16-18). Herren havde i Loven sagt, at han kun vilde dyrkes paa et Sted, som han selv vilde udvælge (5 Mos. 12, 4 ff. 13. 14). Kongen handlede ogsaa imod dette Ord, idet *han* udvalgte to Kultussteder, til hvilke siden endnu en Mangfoldighed af andre kom (1 Kgb. 12, 29 f. 13, 31). Loven havde knyttet Prestedømmet til Levis Stamme og Arons Slægt. Da de levitiske Prester og Leviterne i Tistammerriget ikke vilde løsrive sig fra Helligdommen i Jerusalem og den sande Herrens Dyrkelse og, heller end at gjøre (lette, med Opgivelse af sine Ejendomme udvandrede til Judariget ' (2 Krøn. 11, 13 f.), saa ”gjorde Jerobeam Prester iflæng af Folket” og indviede til Prest ”hver den, som havde Lyst” til at blive det (1 Kgb. 12, 31. 13, 33). Han ofrede ogsaa selv (1 Kgb. 12, 33. 13, 1-4), idet han ansaa sig for den egentlige Indehaver af Presteembedet, hvilket de af ham beskikkede Prester kun forvaltede paa hans Vegne, som kongelige Prester (Am. 7, 13). Endelig forandrede Kongen ogsaa den i Loven foreskrevne Tid for en af Israels fornemste Fester, Løvsalernes Fest (1 Kgb. 12, 32 sml. med 3 Mos. 23, 34. 39. 41). - Og, hvad endnu værre var end alt dette, ved Jerobeams Gjerning kom en menneskelig Vilkaarligheds Aand, der agtede Guds Ord og Bud for Intet, og en Usandhedens, Løgnens, en Hykleriets, en Paafundenes og Sofisteriets Aand ind i Tistammerriget og gjennemsyrede alle dets religiøse Forhold. Den Dom, som Kongernes Bøgers Forfatter fælder over Jerobeams

Forandring af Tiden for Løvsalernes Fest, at han havde optænkt den af sit eget Hjerte (1 Kgb. 12, 33), gjælder om hele hans nye Kultus; den var et Verk af menneskelig, kongelig Vilkaarlighed, som satte sig ud over Guds Ord. Billed-dyrkelsen, denne Union mellem jehovadyrkelse og Afgudsdyrkelse, var en Fornegtelse af hins Væsen med Bibeholdelse af dens Navn og af største Delen af dens ydre Institutioner og Former, altsaa en Bevarelse af Skinnet med Opgivelse af Væsenet. Man dyrkede Herren og dyrkede ham i Grunden ikke ; man havde Navn af at dyrke ham og dyrkede væsentlig en Afgud (1 Kgb. 14, 9 og 2 Krøn. 13, 8 f). Hverken for Indførelsen af Billeddyrkelsen selv eller for nogen af de med den forbundne Forandringer manglede Jerobeam og hans Folk med ham et eller andet Paaskud. For Indførelsen af hin beraabte de sig, som de Ord vise, hvormed han fremstillede sine to Guldkalve for Israel: ”Se her din Gud, Israel, som førte dig op fra Ægyptens Land”, paa at den var ældgammel, og paa Arons Autoritet (1 Kgb. 12, 28 sml. med 2 Mos. 32, 4). Imod Festreiserne til Helligdommen i Jerusalem anførte han, idet han benyttede sig af de ti Stammers og især Efraims Stammes gamle, af Skinsyge og Misundelse fremgangne Antipathi mod Judas Stamme, en Antipathi, som han fremstillede som en berettiget og rosværdig Nationalfølelse, at Jerusalem var Judarigets Hovedstad (1 Kgb. 12, 28). For at han opstillede den ene af sine Kalve i Bethel, gjorde han upaatvivlelig gjældende, at Herren her to Gange havde aabenbaret sig for Jakob og givet ham de store Forjættelser, og at Stamfaderen derfor havde erklæret Stedet for Guds Hus og givet det Navnet Guds Hus, Bethel, og der bragt Herren Offer (1 Mos. 28, 10 ff. 35, 7. 9-15). Hvor langt større Ret til at være Israels Gudsdyrkelses Sæde havde saaledes ikke Bethel, end Jerusalem! Opstillingen af den anden Kalv i Dan forsvarede han uden Tvivl med, at Dan var et for de nordlige Stammer bekvemt Kultussted, og at i gamle Dage en Helligdom havde staaet der, hvori selve Moses's Efterkommere havde forretet som Prester (Dom. 18, 30). At han gjorde Prester iflæng af Folket, undskyldte han med de levitiske Presters Vægning ved at ville tjene i de nye Helligdomme. Desuden, sagde han vel, vare jo efter Herrens egen Erklæring alle Israeliter Prester (2 Mos. 19, 6. 4 Mos. 16, 3). Endelig Henlæggelsen af Løvsalernes Højtid, der ogsaa var en Høstfest (2 Mos, 23, 16. 34, 22. 3 Mos. 23, 39), fra den 7de til den 8de Maaned retfærdiggjorde han efter al Rimelighed med, at Høsten i det nordlige Palæstina falder en Maaned senere end i det sydlige. Man maatte, mente han, rette sig efter sit eget Lands Natur. Kongernes Bøgers Forfatter betegner alle disse og lignende Forsvarsgrunde for Israels nye Kultus træffende med de Ord: ”Israels Børn dækkede Ord over Herren, sin Gud, som ikke vare rette” (2 Kgb. 17, 9), d. v. s. de tilhyllede Herrens, sin Guds, sande Skikkelse ved en Mængde Fordreielser af hans Ord.

Jerobeams og Israels Synd og Synder og hele det Løgnvæsen, som de affødte, skulde nu have havt tilfølgende, at Herren med det samme havde forkastet dem. Og virkelig lod han, efterat et underfuldt og ved Undertegn bekræftet profetisk Ord over Alteret i Bethel ikke havde bragt Jerobeam til Besindelse og Omvendelse (1 Kgb. 13, 1 - 6. 33), Siloniten Ahijja, den samme Profet, gennem hvem han havde givet Israels Riges Stifter Herredømmet over de ti Stammer (1 Kgb. 11, 29-39), forkynde ikke alene Kongens Hus, men ogsaa hans Folk Forkastelse og Undergang. ”Herren skal slaa Israel”, med disse Ord slutter nemlig Ahijjas Spaadom mod Jerobeams Hus, ”som Sivet bevæges i Vandet, og han skal oprykke Israel af dette gode Land, som han gav deres Fædre, og strø dem om hinsides Floden, fordi de gjorde sig Astartebilleder og fortørnede Herren. Og han skal give Israel hen for Jerobeams Synders Skyld, hvormed han har forsyndet sig, og som han har bragt Israel til at forsynde sig med” (1 Kgb. 14, 15 f.). Men kun Ahijjas Forkyndelse over Jerobeams Hus opfyldte Herren snart. Hvad derimod Israel angik, saa forsøgte han først et Par Aarhundreder igjennem med stor Taalmodighed at formaa dets følgende Konger og det selv til at forlade den falske religiøse Grundvold, hvorpaa Jerobeam havde stillet Riget, og til at vende

tilbage til den gamle, sande mosaiske, eller til at opgive Billeddyrkelsen samt den Afgudstjeneste, som det senere hen forbandt med den Jerobeamske Kultus, eller egentlig til af Hjertet at omvende sig til ham. *Og disse Herrens (forgjæves) Forsøg danne i Grunden det væsentlige Indhold af Tistammerrigets Historie i Tidsrummet mellem Jerobeam I og Jerobeam II.*

Dette Tidsrum falder med Hensyn til disse Forsøg og overhovedet i *tre Stadier: Jerobeams og Baesas Hus's Stadium, Omri's eller Ahabs Hus's Stadium, og Jehus Hus's Stadium.*

I det *første* Stadium bestod Forsøgene fornemmelig deri, at den forfærdelige Dom, som Profeten Ahijja havde forkyndt *den* Mands Hus, som havde været Ophav til de ti Stammers Grundsynd og til alle de Synder og al den Fordærvelse, som knyttede sig til den, Jerobeams (1 Kgb. 14, 10-14), paa det noiagtigste blev fuldbyrdet gennem Baesa (1 Kgb. 15, 27-29). Men hverken lod Folket ved denne rystende Dom eller lod Dommens Fuldbyrder selv derved, at Herren havde ;ophøiet ham af Støvet og sat ham til Fyrste over sit Folk" (1 Kgb. 16, 2), sig bringe til Omvendelse. Baesa traadte i Jerobeams Fodspor, og Israel fulgte ham (1 Kgb. 15. 34. 16, 2. 7). Nu overførte en anden Profet, Jehu, Hananis Søn, Ahijjas Domsforkyndelse paa Baesas Hus (1 Kgb. 16, 1-4. 7. 12), og ogsaa hans Ord gik i Opfyldelse, ved Simri (1 Kgb. 16, 9-12). Men heller ikke denne anden Dom frembragte nogen Forandring i Rigets Forhold til Herren; thi ogsaa Simri fremturede i Jerobeams Synd (1 Kgb. 16, 19), hvorfor han efter en Regjering af kun syv Dage fik en forfærdelig Ende (1 Kgb. 16, 18), den tredie og sidste Dom i det første Stadium.

Med Omri, Seierherren over Simri, begynder et nyt, det *andet* og, som det kan kaldes, det *centrale* Stadium i Herrens Forsøg paa at føre Tistammeriget tilbage til sig og i dette Riges Historie. Omri, der ligesaalidt som Baesa og Simri grundede sin Adkomst til Thronen paa noget guddommeligt Kald, men paa, at han havde hævnnet sin Herre paa hans Morder (2 Kgb. 9, 31), samt paa, at en Del af Folket havde kaaret ham til Konge (1 Kgb. 16, 16), og at han havde beseiret sin Medbeiler, Tibni (1 Kgb. 16, 21 f.), holdt trods Herrens Domme over hans billeddyrkende Forgjængere fast ved Jerobeams Synd (1 Kgb. 16, 26), og under hans Søn, Ahab, indførtes ved den Indflydelse, som hans Hustru, den zidoniske Prinsesse Jesabel, en mægtig, dæmonisk Kvinde, øvede paa ham (1 Kgb. 21, 25), endnu den føniciske Ba'als- og Astartedyrkelse (1 Kgb. 16, 31-33), hvis Indførelse forøvrigt, som det synes, allerede Omri havde forberedt (1 Kgb. 16, 25. Mich. 6, 16). Og dette skede paa den Maade, at den som den nye og af Kongehuset begunstigede, som Tidens Gudedyrkelse traadte stærkt i Forgrunden. Nu stod Israel, som delte sig mellem den og Jehovadyrkelsen, nemlig sin, den Jerobeamske Jehovadyrkelse (den sande Herrens Dyrkelse havde kun forholdsvis faa Tilhængere), i Fare for at blive til et rent hedensk Folk. Under disse forfærdelige Forhold gjaldt det at faa Folket bort først og fremst fra Afgudstjenesten og saa ogsaa fra Billeddyrkelsen, og dermed gjaldt det en dobbelt Kamp, i første Linje imod hin, i den anden imod denne. Denne dobbelte Kamp førte Herren gennem Bærerne af det profetiske Embede, det eneste theokratiske Embede, som Tistammerriget havde beholdt, og som her maatte udføre baade sin egen og Presteembedets Gjerning (2 Kgb. 4, 23), og i Særdeleshed gennem de to mægtige Profeter Elias og Elisa. Elias var Kampens Begynder og vakte for at kunne naa sit store Maal "at Fædrenes Hjerte blev vendt til Børnene og Børnenes Hjerte til deres Fædre, for at ikke Herren skulde komme og slaa Landet med Ban" de af Samuel stiftede Profetskoler, Israels indre Mission, igjen til Livet og gav dem en ny, fast, tidssvarende Organisation (2 Kgb. 2, 1-18. 6, 1-7. 1 Kgb. 20, 35 ff. 2 Kgb. 9, 1 ff.). Elisa fortsatte og afsluttede Kampen. De to Profeters Vaaben vare deres vældige Ord og de, saa at sige, kolossale Undere, i Særdeleshed Strafundere (1 Kgb. 17, 1), som de gjorde, Undere, ved hvilke det skulde vises og blev vist, at Herren var uendelig ophøiet

over de hedenske Naturguder, som Israel dyrkede, eller at Han, ikke Ba'al, var Gud (1 Kgb. 18, 37. 39), medens den afgudiske Kongemagts Vaaben bestode i blodig Forfølgelse af Profeterne (1 Kgb. 18, 4. 13. 22. 19, 10. 14). Kampen førte dog ikke til noget større Resultat end det, at den sidste Konge af Omris Æt, Ahabs anden Søn, Joram, frasagde sig Ba'alstjenesten og søgte at afskaffe den (2 Kgb. 3, 2), uden dog, af Mangel paa Iver og Energi, og fordi hans Moder modsatte sig ham, at kunne faa den afskaffet (2 Kgb. 9, 22 og 10, 18 ff.) og uden tillige at kunne opgive Billeddyrkelsen (2 Kgb. 3, 3), og at en liden Del af Folket forblev Herren tro eller omvendte sig til ham (1 Kgb. 19, 18), medens den store Masse vedblev at dyrke dels Ba'al (2 Kgb. 10, 18 ff.), dels Kalvene. Da maatte, for at faa pagtesfolket frelst fra Fordærvelse og Undergang, den for længe siden forkyndte Dom over det ba'alsdyrkende Dynasti og dets Tilhængere (1 Kgb. 19, 17. 21, 21 ff.) indtræde, og til at fuldbyrde denne Dom blev Jehu, Nimsis Søn, kaldet, hvilken Mand Herren alt under Ahab havde udseet sig til dette Verk (1 Kgb. 19, 16 f.). Og han udførte det med stor, ja med forfærdelig Nidkjerhed og udryddede derved Ba'alsdyrkelsen af Israel (2 Kgb. 9-10, 28).

Jehu, med hvem det *tredie og sidste* Stadium i Herrens Forsøg paa at bringe Israel til Omvendelse begyndte, skulde dog ikke blot udrydde Ba'alsdyrkerne og Ba'alsdyrkelsen, men gsaa ødelægge Jerobeams Verk og stille Tistammeriget paa den rene, sande Gudsdyrkelses Grundvold; han skulde som *Profeternes*, nærmest Elisas, *Arm* gennemføre en grundig og total *Reformation*, han skulde blive en reformatorisk Konge, lig de reformatoriske Konger i Judariget, Asa og Josafat, Hiskias og Josias, han skulde blive Israels Riges *Reformator*. Med ham skulde dette Riges Historie ligesom begynde forfra, og det saaledes, at nu Alt i det gik i det rette, Herren velbehagelige Spor. Just derfor blev han ogsaa Konge paa den i Kongernes Bøger omtalte Maade. Allerede længe, førend han blev det, under Ahab, og i et overordentlig stort Moment, ved Aabenbarelsen paa Horeb, fik Elias af Herren den Befaling at gjøre ham dertil (1 Kgb. 19, 16). Og da denne Befaling siden blev udført af Elisa gennem en Profetdiscipel, saa skede dette i den høitideligste Form, nemlig ikke blot formedelst Kaldelse ved Ordet, men ogsaa formedelst *Salvelse* (2 Kgb. 9, 1-10). Kaldelsen ved Guds Ord af en Profets Mund havde hverken

Baesa eller Omri, men alene Tistammerigets Stifter, Jerobeam, fælles med Jehu (1 Kgb. 11, 29-39), Salvelsen end ikke denne, men kun Saul, Israels første Konge (i Sam. 10, 2), David, Manden efter Guds Hjerte (i Sam. 16, 13) og Salomo (1 Kgb. 1, 39). Jehu skulde saaledes være saa ret Herrens Salvende og en ny, anden David. Derfor var nu ogsaa Elisas og de øvrige Profeters og alle israelitiske Frommes Øine rettede paa ham med den mest spændte Forventning. Paa ham byggede de sit Haab for Israel, ligesom ogsaa alt Israels Haab virkelig beroede paa ham. Nu var Tiden til den store Vending i Israels Historie kommen, og Jehu var den Mand, som skulde udføre denne Vending. - Men Jehu svigtede sit Kald og skuffede Profeternes og de Frommes Haab paa en sørgelig Maade. - Allerede hans Udryddelse af Ahabs Hus og det ba'alsdyrkende Parti af Israel var ligesaa meget et Verk af egenkjerlig Politik - man skimter denne især i den Maade, hvorpaa han udryddede den ba'alsdyrkende Del af Folket (1 Kgb. 10, 18 ff.) -, som af den Nidkjerhed for Herren, hvorefter han roste sig med saa meget Selvbehag (2 Kgb. 10, 16) ; ja, den var endnu mere et Verk af hin, end af denne. Derved *misbrugte* han langt mere Guds Ord til ham og Salvelsen, paa hvis Basis han handlede, *sin egen Interesse*, end han *brugte dem i Herrens*. Og idet han under Fuldbyrdelsen af sit Hverv talte, som om han alene handlede i denne, viste han sig at være en, om end ikke fuldkommen, Hykler. Derfor blev ogsaa det, han havde gjort med Ahabs Hus, af Herren regnet ham og hans Hus til Blodskyld (Hos. 1, 4), paa samme Maade, som det, Baesa havde gjort med Jerobeams Hus, var blevet regnet denne Konge og hans Hus til Blodskyld (1 Kgb. 16, 7). Jehu var ved det Sind, hvormed

han fulgte det ham overdragne Hverv, noget nær bleven til en anden Baesa. - Og da han sad paa Thronen, tænkte han ikke paa at afskaffe den Jerobeam'ske Billeddyrkelse, men holdt fast ved den, saa at Kongernes Bøgers Forfatter maatte udtale hine sørgelige Ord, som han lig et Omkvæd gjentager ved næsten hver eneste israelitisk Konge, ogsaa om ham, hvad han endog gjør to Gange og med særligt Eftertryk: "Men fra Jerobeams, Nebats Sons, Synder, som han havde bragt Israel til at forsynde sig ved, veg Jehu ikke, fra Guldkalvene i Bethel og Dan". "Men Jehu tog ikke i Agt at vandre i Herrens Israels Guds Lov. af sit ganske Hjerte; han veg ikke fra Jerobeams Synder, som han havde bragt Israel til at forsynde sig med" (2 Kgb. 10, 29. 31). Denne Jehus Synd var saa meget større, som Herren havde gjort saa store Ting imod ham, og som den ikke i ringe Grad var bestemmende for hans hele Hus's religiøse Retning, idet Kongerne af hans Æt ved sin Forbliven ved Billeddyrkelsen uden Tvivl have sluttet sig til hans, Stamfaderens og Dynastistiferens, Exempel. Og ved den blev han, der var kaldet til at blive Israels Riges Reformator og en ny, med Loven overenstemmende Udviklings Begynder, lig alle hans andre billeddyrkende Forgjængere paa Israels Throne, en Søn, en aandelig Søn af Jerobeam (sml. 2 Krøn. 11, 14). Hvad der gjorde ham dertil, var naturligvis den Jerobeam'ske Politik eller de israelitiske Kongers traditionelle Politik, fra hvilken heller ikke han kunde løsrive sig, eller snarere, som han, der under Fuldførelsen af det ham overdragne Hverv havde vist sig at være i høi Grad Politiker, som kanske var den mest politiske Konge i Israel næst efter Jerobeam, mindst af alle dennes Efterfølgere kunde give Slip paa. - Desuagtet forkastede Herren ikke strax Jehu og hans Æt, idet Jehu dog havde fuldbragt en stor Gjerning, ved hvilken Israel blev frelst fra truende indre og ydre Undergang, og det tildels af Nidkjærhed for Herren, og kun "ikke tog i Agt at vandre i hans Lov af ganske Hjerte" (2 Kgb. 10, 31), og idet heller ikke Jehus Søn og Sønnesøn, som det siden viste sig, vare uimodtagelige for guddommelig Paavirkning. Meget mere gav Herren Jehu til Løn for, hvad han havde gjort, den Forjettelse, at "hans Sønner i fjerde Led skulde sidde paa Israels Throne" (2 Kgb. 10, 30), og søgte gennem næsten hele den Tid, hvori denne Forjettelse opfyldtes, jehuidernes Naadetid og det sidste Tidsrum i Israels Riges Naadetid, at bringe Stamfaderen og hans Ætlinge tilligemed deres Folk til en grundig og fuldstændig Omvendelse. Hvorledes, ved hvilke Midler han søgte at hidføre denne, og hvorledes disse Midler ikke førte til Maalet, have vi tidligere seet. Men herved var nu Herrens Førsøg med Tistammerriget udtømte. Nu maatte han lade Jehus Hus's Rige og med det Israels Hus's Rige ophøre, hvad han ogsaa bød Profeten Hoseas at forkynde Israel (Hos. 2, 4), og nu maatte hint betydningsfulde endnu ikke paa det ovenfor anførte Sted i Kongernes Bøger faa Ende.

"Og Herrens Ord skede til Jonas, Amittais Son, sigende. Staa op, gaa til Ninive, den store Stad, og raab mod den, thi dens Ondskab er stegen op for mit Ansigt" (Jon. 2, 2. 2).

Ingen, som med nogen Opmærksomhed har fulgt den i det Foregaaende givne Fremstilling af de Herrens forgjæves Forsøg paa at bringe Israel til Omvendelse, som drage sig gennem hele Tidsrummet mellem Jerobeam I og Jerobeam II og i Særdeleshed gennem dette Tidsrums sidste Stadium, Jehuidernes Periode, og udgjøre Tistammerrigets Histories væsentlige Indhold, og som derhos tillige har lagt Mærke til den eiendommelige Stilling, som den Jonas's Sendelse, der nævnes i 2 Kgb. 14, 25, indtager i disse Forsøg, vil et eneste Øieblik være i Tvivl om, hvad den forunderlige Sendelse af den samme Profet har at betyde, hvorom der fortælles os i de netop anførte Ord, Jonas's Bogs Begyndelsesord.

Denne Sendelse skulde aabenbart være og var aabenbart *en faktisk Erklæring, en Realerklæring af Herren om, at han nu, efterat alle hans Forsøg paa at føre det frafaldne*

Israel tilbage til sig havde været forgjæves, vilde forkaste det og antage sig Hedningerne, de dybt faldne, i Ugudelighed og Laster nedsunkne Hedninger.

Og naar vi se hen til det Resultat, som Jonas's anden Sendelse havde, og' tænke paa, at Israel uden Tvivl skulde blive og blev bekendt med dette Resultat, saa maa vi endnu tilføie, at Herren med den ogsaa tilsigtede at beskjæmme Pagtesfolket og vise det, at han ingenlunde trængte til det, idet Hedningerne vare vel skikkede til at blive hans Folk (sml. Mal. 1, 10 f.).

At Jonas's Sendelse til Ninive var en guddommelig Realerklæring om Israels forestaaende Forkastelse og Hedningeverdenens forestaaende Antagelse, det fremgaar vistnok med tilstrækkelig Klarhed deraf, at den skede umiddelbart efter, at Herren gennem et langt Tidsrum ved alle mulige Midler og deriblandt ogsaa ved at sende en Række Profeter, Profet efter Profet, havde søgt at føre det frafaldne Israel tilbage til sig, uden at have kunnet opnaa dette Maal, eller at Jonas just dengang blev sendt til det assyriske Riges Hovedstad, da Herren forgjæves havde udtømt sine Forsøg paa at bringe Pagtesfolket til Omvendelse. Men endnu langt klarere, med fuldkommen Klarhed fremlyser dog det, at Jonas's anden Mission indeholdt den nævnte Erklæring, deraf, at Herren *for det Første* samtidig med, at han gav Jonas denne Mission, lod Profeterne Amos og Hoseas forkynde Tistammerigets Undergang og Israels Forkastelse, *atfremdeles* Tistammerigets indre og ydre Opløsning, Opfyldelsen af Amos's og

Hoseas's Strafforkyndelser og den første Akt i Udførelsen af den Forkastelsesdom, der laa i Jonas's anden Sendelse, begyndte fra den Tid af, da Jonas gik til Ninive, at det *endvidere* just var Jonas, som Herren sendte til Ninive, og just Ninive, hvorhen han sendte Jonas, og at han *endelig* sendte ham til denne Stad med det Budskab, hvorom Jonas's Bog taler.

1. Profeten *Amos* forkyndte under den samme Konge., under hvilken Jonas blev sendt til Ninive, Jerobeam II, at Fiender skulde komme trindt omkring Israels Land (Am. 3, 11) og med dem et knugende Tryk over Folket (2, 13), at Herren vilde opreise et Folk (Assyrierne) mod Israeliterne, der skulde trænge dem ”fra Egnen henimod Hamath indtil Bækken i den øde Marks, d. v. s., over hele Landet *efter det Omfang som det ved Herrens af Folket miskjendte og med Utak lønnede baade havde faaet under Jerobeam II* (6, 14). Dette Folk skulde beseire og tilintetgjøre Israels Hære (2, 14-6. 5, 3. 9), indtage og ødelægge dets Fæstninger (5, 9), erobre og forstyrre baade dets Hovedstad, Samaria, med dens Paladser og hele dens Herlighed (3, 11. 15. 4, 3. 6, 8. 11) og dets Kultussteder, fornemmelig Bethel, med deres Helligdomme, deres Høie og Altere (3, 14. 7, 9. 17), opfyldte Landet med Lig, Sorg og Klage (6, 9 f. 8, 3. 10) og føre Resten af Folket, deriblandt navnlig de svirende og fraadsende Store og deres yppige Hustruer. bort fra dets Land (7, 11. 17. 5, 5-6. 7, 4, 2 f.), som skulde blivefordelt iblandt Fremmede (7, 17), hen til et Land bortenfor Damaskus, et fjernt Land (5, 27), til et urent Hedningeland (7, 17) og adsprede det iblandt alle Folk (9, 9). Jerobeams II's Hus skulde udryddes med Sværdet (og i og med det Israels Kongedømme gaa under, 7, 9). Israel skulde falde uden (som i Joas's og i Jerobeam II's Dage) at kunne reise sig mere; det skulde blive nedkastet paa sin jord, uden at Nogen (uden at Herren som før, under denævnte Konger) skulde reise det op (5, 2 sml. 8, 14). Det var modent til Høsten, Dommen, Enden; Høsten skulde derfor komme til det (8, 2) Rigets stolte Bygning skulde uden Skaansel nedrives (7, 7 f.) Herren skulde ikke mere, som hidtil, tilgive Israel dets Synder (8, 2. 7, 8 sml. med 7, 3. 6). Midt paa Dagen skulde Solen gaa ned for det, midt i dets Lykke skulde pludselig den tilintetgjørende Dom komme over det (8, 9). Da skulde Israeliterne forgjæves længes efter og søge det Guds Ord, som de nu foragte, og dø i sine Synder (8, 11-14). Templet i Jerusalem, Judarigets virkelige og

Tistammerrigets retmæssige Helligdom, skulde, rammet af Herrens vældige Slag, styrte sammen over det hele Pagtesfolk ,og begrave det under sine Ruiner (9, 2). Israeliterne skulde ikke kunne undfly Herrens, den almægtige Guds, forfølgende Arm

(9, 2-6; sml. 5, 19). Herren skulde udlette det syndige Dobbeltrige fra jordens Overflade. Dog skulde Guds Folk ikke blive aldeles tilintetgjort (9, 8). Saaledes Hyrden fra Tekoa, hvis profetiske Bog fra den ene Ende til den anden er opfyldt med de mest rystende Strafforkyndelser.

Hoseas, Amos's Efterfølger, der optraadte i Jerobeam II's sidste Dage og som Tistammerrigets sidste store Profet virkede gennem hele dette Riges Opløsningstid (Hos. 1, i), ogsaa heri lig Jeremias, hvis Virksomhed ledsagede Judarigets Opløsning, forkyndte endnu under Jerobeam II Jehus Hus's Undergang og (i og med den) Israels Riges Ophør (1, 4). Israels Bue, dets Krigsmagt, skulde blive sønderbrudt (i, 5). Herren vilde ikke mere, som hidtil, forbarme sig over det (2, 6) ; det skulde ikke længere være hans Folk (1, 9); Israel skulde blive ført i Landflygtighed og leve i den i lange Tider ”uden Konge og uden Fyrste og uden Offer og uden Støtte og uden Livkjortel og uden Husguder” (2, 1. 4. 17. 3, 4). - Og væsentlig det samme forkyndte Hoseas i en Fylde af de mangfoldigste Bil.. leder ogsaa i Tiden mellem Jerobeams Død og Begyndelsen af den jødiske Konge Hiskias's Regjering eller de sidste Aar før Samarias Ødelæggelse, midt under Tistammerrigets voxende Opløsning. Som en Ørn skal Fienden (den assyriske Verdensmagt) styrte sig over Israel (8, i); en fiendtlig Hær skal drage mod Landet og de israelitiske Krigsfolk (5, 8. 10, 14). Israels Hovedstad og alle dets Fæstninger skulle ødelægges (10, 14. 14, 1). Dets Afgudshøie skulle tilintetgjøres og dets Afgudsaltare og Afgudssøiler nedbrydes og lægges i Grus, saa at Torne og Tidsler skulle opskyde paa dem (to, 2. 8. 12, 12). Guldkalven i Bethel skal knuses og vandre til Assyrien (8, 6. 10, 5. 6). Landet skal blive til en Ørk og tages i Eie af Nesler og Torne (5, 9. 9, 6). Med Israels Kongedømme skal det være forbi, det skal forsvinde (10, 7. 15). Folket skal, naar det ser sit Kongedømme gaa under og sine Helligdomme blive ødelagte, gribes af Fortvivlelse ; det skal da ønske, at Bjergene maatte skjule det og Høiene falde over det (10, 8). Herren skal jage Israel ud af sit Hus, han skal forstøde det, han skal unddrage det sin Kjærlighed (8, 15). Det skal føres i Landflygtighed (4, 16. 19), tilbage til Ægypten, det gamle Trællehus, d. v. s. til et nyt Ægypten, til Assyrien (8, 13. 9, 3. 6. 11, 5), hvor det maa æde urent Brød og ikke mere kan feire Herrens Feste og bringe ham Offere (9, 3 -5). Det skal være blandt Folkene ”som et Kar, hvortil Ingen har Lyst”, et dybt foragtet Folk (8, 8).

Hvad der adskiller Amos's og Hoseas's Strafforkyndelser fra den Prædiken, hvormed Jonas blev sendt til Ninive, er, at Tistammerrigets Undergang og Israels Forkastelse kun ligger indesluttet eller kun middelbart er udtalt i denne Prædiken, medens hine Profeter forkynde begge Dele ligefrem og umiddelbart, at fremdeles Dommen over Israel i Jonas's Prædiken eller egentligi hans Sendelse til Ninive med den bliver forkyndt i Form af en *symbolsk Handling*, medens den af Amos og Hoseas bliver forkyndt i *Ord*, og at endelig disse to Profeters Spaadomme have alene Tistammerrigets Undergang og Israels Forkastelse til sin Gjenstand, hvorimod der i Jonas's Prædiken for Niniviterne ogsaa ligger en Erklæring om Hedningernes Antagelse, og det umiddelbart og nærmest. Som en symbolsk Handling besad Jonas's Sendelse en eiendommelig Kraft, og som en Forkyndelse af, at Gud skulde forkaste Israel og antage Hedningerne, var den aldeles enestaaende i den gamle Pagts Tid. Den eneste Profeti, som nogenlunde kan stilles sammen med den, er Spaadommen i Jes. 49, 6, hvor Herrens Tjener, Messias, paa sin Klage, at hans Arbeide iblandt Israel havde været forgjæves (V. 4), faar af Herren den Forjettelse, at det var for ringe, at han skulde være hans Tjener for at opreise Jakobs Stammer, han vilde gjøre ham til Hedningernes

Lys, at hans (Herrens) Frelse maatte være indtil jordens Ende. Men bortset fra, at vi i Spaadommen hos Jesaias have en direkte Erklæring i Ord, i Jonas's Sendelse til Ninive derimod en indirekte, faktisk og symbolsk Erklæring, saa indeholder hin Spaadom en Forkyndelse af Noget, der først skal indtræde i Fremtiden, paa Messias's Tid, medens denne Sendelse indeholder en Realerklæring om Noget, der skal indtræde nu strax, i den nærværende Tid, og fra nu af, midt i det gammeltestamentlige Tidsrum.

2. Ikke længe efterat Jonas var bleven sendt til Ninive, og Amos havde virket, og Hoseas havde begyndt at virke i Tistammerriget, indtraadte dette Riges indre og ydre Opløsning, Opfyldelsen af disse to Profeters Strafforkyndelser over det og den første Akt i Fyldbyrdelsen af den Forkastelsesdom over Israel, der laa i hin Profets Sendelse til den assyriske Hovedstad. Strax efter Jerobeam II's Død udbrød et Anarki i Tistammerriget, der varede i 11 Aar (sml 2 Kgb. 15, 8 med 14, 17. 21. 23), og da det endelig var lykkets Jerobeams Søn, Sacharias, at bestige sin Faders Throne, saa blev han allerede efter en Regje ring af sex Maaneder myrdet offentlig for Alles Øine (15, 8. 10). En saadan Ende fik det største Kongehus Tistammerriget havde havt. Sacharias's Morder, Sallum, holdt sig kun een Maaned. Han blev styrtet og dræbt af Menahem (15, 13 f.), hvem det ved Assyriernes Hjælp, som han købte for Penge, lykkedes at holde sig paa Thronen mod et Modparti, og som regjerede i ti Aar (15, 19. 17). Hans Søn og Efterfølger, Pekahja, blev allerede efter en Regjering af to Aar myrdet af Pekah (15, 23-25), der atter efter en Regjering af tyve Aar blev myrdet af Hoseas (15, 30), Tistammerrigets sidste Konge, som dog først otte Aar efter Pekahs Død kom til Regjeringen, idet han saa længe havde at kæmpe med Medbeilere (sml. 2 Kgb. 17, 1 med 15, 30. 16, 1). I omtrent to og femti Aar ikke færre end sex Konger og to længere kongeløse, anarkiske Tidsrum ! Og blandt de sex Konger fire, der dræbte sine Forgjængere, og kun een, hvis Hus ikke endte med ham selv, idet hans Søn regjerede efter ham i et Par Aar! Med Rette er det blevet sagt, at Israels Konger efter Jerobeam III eller efter Sacharias ikke saa meget vare Konger, som. Tyve, Røvere og Tyranner, at Jerobeam eller hans Søn i Grunden var Tistammerrigets sidste Konge, og at Israels Kongedømme og Rige egentlig ophørte med Jehus Hus. Denne Betragtning bliver ogsaa stadfæstet af Hoseas og Amos, idet hin i Overskriften over sin Bog kun nævner Jerobeam som den israelitiske Konge, under hvem han havde profeteret (1, 1), og sætter det jehuske Hus's Undergang og Israels Riges Ophør i den inderligste Forbindelse med hinanden (1, 4), og idet Amos gjør det samme med Jerobeams Hus og Israels. Bortførelse i Landflygtighed (7, 11). Jehus Hus's Fald var "Begyndelsen til Enden, Forraadelsesprocessens Begyndelse". Til de anarkiske Tilstande og Borgerkrigene efter Jerobeams Død, om end' ikke udelukkende til dem, sigter Hoseas i de Ord: "Allesammen blive de hede som Ovnene og fortære sine Dommere; alle deres Konger ere faldne (7, 7), og Jesaias i de Ord: "Ved den Herre Zebaots Vrede er Landet sat i Brand, og Folket er som en Føde for Ilden, de spare ikke, den Ene den Anden. Og man bider til Høre og hungre og æder til Venstre og mættes ikke; Enhver æder Kjødet af sin egen Arm. Manasse æder Efraim og' Efraim Manasse, tilsammen ere de mod Juda" (9, 19-21). Jevnsides med Tistammerrigets indre Opløsning ved Anarki og Borgerkrige gik dets ydre ved det assyriske Verdensrige. Allerede under Menahem kom den assyriske Konge Pul over Landet (2 Kgb. 15, 19), - Assyriernes første fiendtlige Indfald i det og et Indfald, hvorunder især Stammerne hinsides Jordan havde at lide (1 Krøn. 5, 26), vel fordi den assyriske Hær stod paa deres Gebet, - og Menahem gav ham en meget stor Sum, tusinde Talenter Sølv, halvt frivillig, for at faa hans Bistand mod et Modparti, der gjorde ham Thronen stridig, halvt tvungen, for at bevæge ham til at forlade Landet (2 Kgb. 15, 19 f.). Puls Indfald var dog kun et Forspil paa, hvad der siden skede. I Slutningen af Pekahs Regjering kom nemlig Tiglath-Pileser, kaldet til Hjælp af Ahas, Judarigets Konge, hvem Israeliterne og Syrerne

voldte stor Angest (16, 7 ff.; Jes. 7, 2), indtog hele Landet hinsides Jordan samt Naftalis Land og førte begges Indbyggere i Fangenskab (15, 29), og under Tistammerrigetets sidste Konge, Hoseas, drog Salmanassar to Gange mod hvad der endnu var tilbage af Riget, første Gang for at gjøre det skatskyldigt (17 3) og anden Gang, efterat den israelitiske Konge i Tillid til ægyptisk Hjælp havde øphørt med at betale Skat (17, 4), for at indtage hele Landet, erobre og ødelægge Samaria og føre Resten af Israel i Landflygtighed (17, 5. 18, 9- 11).

3. Jonas's første Budskab, det Budskab, at Tistammerriget skulde gjenvinde de Grændser, som Herren fra først af gennem *Moses* havde anvist Israel mod Nord og Sydost, og som Pagtesfolket havde besiddet under Salomo og for en Del endnu før Jehus og Joahas's Tid, havde, som vi have seet, været det Budskab, hvormed Herren lod kundgjøre de ti Stammer, at han nu vilde lade indtræde det andet og sidste af de to Midler, hvorved han søgte at føre baade deres daværende Kongehus og dem selv tilbage til sig, og det sidste, det allersidste af de Midler, som han siden Jerobeam I's Tid havde anvendt for at bringe dem og deres Konger til Omvendelse. Det og dets Overbringer, Jonas, havde saaledes været, hint det *sidste Naadesbudskab*, denne det *sidste naadesbud* til dem. Da nu den trofaste og glimrende Opfyldelse af Jonas's første Budskab eller Herrens sidste Naadebudskab til Israel, saalangt fra at bevæge det til at vende tilbage til sin Gud, havde bevirket just det Modsatte, at det fjernede sig endnu længere fra ham, saa fik den *samme, just den samme Profet*, der havde bragt det, Israels sidste Naadesbud, det Hverv at gaa til Ninive, til Hedningerne, med den Forkyndelse, hvormom hans Bog taler. Hvorfor skede dette ? Hvorfor fik ikke nogen anden Profet den Befaling at gaa til Ninive? Hvorfor blev ikke de to saa forskellige Sendelser fordelte paa to Profeter? Aabenbart, fordi det skulde fremtræde ret klart, paa en slaaende Maade, at Sendelsen til Ninive var en faktisk Erklæring om, at Herren nu vilde forkaste Israel og antage Hedningerne.

Endnu klarere og mere slaaende kom dog dette til at fremtræde ved den Adfærd, som *den Profet*, der fik baade Missionen til Israel og Missionen til Hedningerne, viste ligeoverfor den sidste. - Jonas' blev nemlig Herrens Befaling, at gaa til den assyriske Hovedstad og "raabe mod den, overhørig; han søgte at unddrage sig dette Hverv. Istedetfor at vandre til det fjerne Osten, til Tigris's Bredder, til Ninive, flygtede han til det fjerneste Vesten, til "Havets yderste Grændse" (Ps. 139, 9), til den fœniciske Koloni Tarsis, Tartessus, i Spanien (1, 3). Han stod i den Tro, at Gud som Herre, som Aabenbaringens og Naadens Gud, kun var nærværende i Israels Land, at han kun her aabenbarede sig som saadan og i Særdeleshed kun her kaldte Profeter til sine Missioner (1, 3. 10), og mente derfor, at Herren, naar han (Jonas) var borte, ret langt borte fra Aabenbaringens, fra de profetiske Syners (Jes. 22, 1. 5) Land, enten vilde overdrage det Hverv, han havde givet ham, til en anden Profet eller ogsaa opgive Udførelsen deraf. Herren havde nu kunnet straffe den ulydige Profet med Døden og befale en anden Profet at prædike for Niniviterne. Det Første havde han jo gjort med hin Guds Mand fra Juda, som efter at have spaaet mod Jerobeam I's Alter havde ladet sig forlede af en anden Profet til imod hans Befaling at æde og drikke paa Tilbageveien (1 Kgb. 13), og baade straffet en Profets Overhørigheid med Døden og overdraget det Ærinde, han skulde have udrettet, til en anden Profet havde han i det Tilfælde, hvormom 1. Kgb. 20, 35 - 37 fortæller. Men Herren handlede anderledes med Jonas. Han hentede den ulydige Profet tilbage fra Havet og befalede ham anden Gang at gaa til Ninive. Ja, endnu mere, han frelste ham paa den vidunderligste Maade fra at dø i Havet, hvori han havde maattet kaste ham til Straf for hans Ulydighed, og gjentog saa sin Befaling til ham, eller, for at tale med Jonas selv: Han hentede ham paa den vidunderligste Maade op fra Graven og Dødsriget, som han saa godt som allerede var hjemfalden til, fra hinsides jorden, hvis Bomme alt havde lukket sig til for ham til evig Tid (Jon. 2, 3. 7), for

paany at byde ham at begive sig til Ninive. *Han, han og ingen Anden* skulde prædike for Staden.

Vi have ovenfor sagt, at Jonas's Budskab til de ti Stammer var det sidste Naadesbudskab, og han, dets Overbringer, det sidste Naadesbud til dem. Men forholder det sig virkelig saa? Blev ikke efter Jonas endnu Profeterne Amos og Hoseas samt den Profet Oded, om hvem 2 Krøn. 28, 9-11 fortæller, sendte til Israel? Maa ikke snarere Hoseas, Tistammerrigets sidste Profet, hvis Virksomhed først ophørte faa Aar før dette Riges fuldstændige Ødelæggelse, betegnes som Herrens sidste Naadesbud til det?

Vi svare paa dette Spørgsmaal, idet vi holde fast ved hvad vi har udtalt om Jonas og hans første Budskab: Man maa skjelne mellem Israel eller de ti Stammer som *Folk* og de *enkelte Israeliter*. Herrens Beslutning, at forkaste Israel som Folk stod siden den Tid, da Opfyldelsen af Jonas's første Budskab kun havde gjort dets Frafald større end tilforn, uforanderlig fast, fordi det i sin Helhed, som Folk, ikke mere kunde omvende sig. Derimod kunde vistnok ikke saa ganske faa enkelte Israeliter blive bragte til Omvendelse, og for at bringe disse dertil og tillige bevirke, at den lille Skare af Fromme, som trods al Tistammerrigets Fordærvelse uden Tvivl endnu fandtes her (1 Kgb. 19, 18), forblev Herren tro, og for ved begge Dele at forhindre, at de ti Stammer gik ganske under som Guds Folk og forsvandt i det forestaaende Fangenskab blandt Hedningerne, - dertil blev Amos og Hoseas kaldte. Og disse to Profeters Virksomhed blev ikke uden Frugt (s. 2 Krøn. 28, 12-15 og især 2 Krøn. 30 og sml. ogsaa 2 Kgb. i 7, 2 og Tobias's Bog, der har et historisk Grundlag). At disse to Profeter ikke blev sendte til Israel for at bringe det til at omvende sig som *Folk*, det se vi deraf, at de meget faa Formaninger til Omvendelse, som vi finde i deres Bøger midt iblandt en stor Mængde af Revselse og Strafforkyndelser (Am. 5, 4-6. 14. 15; Hos. 6, 1-3. 12, 7. 14, 2-4), dels blive

udtalte paa den Maade, at der med det samme antydes, at de ere frugtesløse (s. Formaningerne hos Amos og Hos. 12. 7), dels ikke ere rettede til den Slægt, iblandt hvilken de profeterede, men til den, der skulde leve i den kommende Straffetid, hvori Profeten staar i Aanden (Hos.

6, 1-3. 14, 2-4). Det forholdt sig med Tistammerriget i Perioden mellem Jerobeam II's sidste Aar og Samarias Ødelæggelse og med den Virksomhed, Amos og Hoseas dengang her udøvede, som med Judariget i Tidsrummet mellem Josias's Reformation og Jerusalem's Ødelæggelse og med Jeremias's og hans Forløbers, Zephania's, Virksomhed her i dette Tidsrum. At Judariget skulde gaa under, det stod siden Manasses Tid urokkelig fast (s. 2 Kgb. 21, 10-15. 22, 15-17. 20. 23, 2b f. 24, 3 f. Jer. 15, 1-4), idet det jødiske Folk i denne Tid var blevet i den Grad aandelig knækket, at der ikke mere var at tænke paa, at det skulde blive bragt til en sand og grundig Omvendelse (s. Jer. 3, 4 f. 5, 11 f. 21. 13, 23). Desuagtet blev de to nævnte Profeter sendte til det; men deres Opgave var kun den samme, som Amos og Hoseas havde haft i Israels Rige.

4. Jonas blev ikke sendt til Damaskus eller Hamath eller til Tyrus eller Sidon eller til Zoan eller Memphis, men til *Ninive*. Ogsaa heri kom det klart tilsyne, at Profetens anden Mission var en faktisk Erklæring om, at Herren nu med Forkastelse af Israel vilde antage Hedningeverdenen.

Ninive var Oldtidens *største* Stad; det overgik endog Babylon i Storhed. Bestaaende af fire store Stæder, "Ninive engere Forstand), Rehoboth-Ir, Kalah og Resen mellem Ninive og Kalah" (1 Mos. 10, 11 f.), havde det over tolv (norske) Mile i Omfang og næsten fire (norske) Mile i Gjennemsnit. Man behøvede tre Dage for at gaa omkring hele Staden (Jon. 3, 3) og een Dag for at gaa igjennem den. Efter Jonas's Bogs Slutningsord (4, 11) maa den

have haft omtrent sex hundrede tusinde Indbyggere, og Profeten Nahum siger om den, at den fra de Dage, den blev til, var en Dam fuld af Vand, d. e. en Stad, hvori store Menneskemasser strømmede sammen (2, 9). Allerede Moses betegner den derfor med Eftertryk som den store Stad. "Og han (Nimrod)", siger han, "byggede Ninive og Rehoboth-Ir og Kalah og Resen mellem Ninive og Kalah ; den (den af disse fire Stæder bestaaende Stad Ninive i videre Forstand) er *den store Stad*" (1 Mos. 10, 11 f.). Og i Jonas's Bog bliver Ninives Storhed overmaade stærkt fremhævet. Fra Bogens ene Ende til dens anden er der Gang efter Gang Tale om den. "Staa op", hedder det i Jon. 1, 2, "gaa til Ninive, *den store Stad*, og raab mod den" ; i Jon. 3, 2 hedder det: "Staa op, gaa til Ninive, *den store Stad*, og udraab for den den. Prædiken, som jeg skal sige til dig"; i Jon. 3, 3 læse vi den Bemærkning: "*Ninive var en stor Stad for Gud, tre Dages Reise*"; endelig i Jon. 4, 11, Jonas's Bogs Slutningsvers, siger Herren til Profeten : "Og jeg skulde ikke ynkes over Ninive, *den store Stad*, i hvilken der er mere end tolv Gange titusinde Mennesker, som ikke kjende Forskjel mellem Høire og Venstre, og mange Dyr!" *Den store Stad* er hos Jonas den staaende Betegnelse for Ninive. Som til *den store Stad* bliver han sendt til det, og som over *den store Stad* forbarmer Herren sig over det og skaaner han det, efterat det er vendt om fra sin onde Vei. Men som *Verdens største Stad* og som *fortrinsvis den store Stad* var nu Ninive et Billede paa og en Repræsentant for *den store Folkeverden*, som paa Grund af sin Storhed, sin Umaalelighed, og tillige af sin Urolighed i den hellige Skrift oftere bliver fremstillet under *Havets, det store, umaalelige Hav* Billede, f. Ex. i Dan. 7, 2. 3: "Jeg saa imit Syn om Natten, og se, Himmelens fire Vinde brøde løs over *det store Hav*. Og fire store Dyr (fire Verdensriger) opstege af *Havet*". Og i Særdeleshed er Ninive som den store Stad i *Jonas's Bog* et Billede paa og en Repræsentant for den *store Hedningeverden*. Vi have i det her idelig gjentagne "*Ninive, den store Stad*" ikke nogengeografisk, men en, saa at sige, *theologisk* Betegnelse. Allerede det, at Betegnelsen saa ofte gjentages, viser os dette; men endnu klarere fremgaar det samme af den Bemærkning i Jon. 3, 3, at Ninive var en stor Stad *for Gud*, d. v. s. at det gjaldt for Gud som en stor Stad, at det var en saadan i hans Øine, og at derfor dets Vel, dets Frelse laa ham paa Hjerte, og især af hvad Herren siger i Slutningen af Bogen, at han maatte forbarme sig over Ninive, fordi det var den store Stad, hvori der fandtes over hundrede og tyve tusinde Smaabørn. Den Bemærkning, at Ninive var en stor Stad, vilde jo ogsaa som en geografisk have været baade uforholdsmæssig for Israeliterne og fremmed for en profetisk Bog. Der ligger i Jonas's Bogs Udtryk "*Ninive, den store Stad*" aabenbart en skjult Modsætning til "*Israel, det lille Folk*", iblandt hvilket Jonas hidtil havde virket, en Modsætning lig den, som vi finde antydnet i de Ord hos Jesaias: "Og det skal ske i de sidste Dage, da skal Herrens Huses Bjerg være grundfæstet paa Bjergenes Top, og ophøiet skal det være over Høiene, og *alle Hedningefolk* (ikke mere, som nu, blot eet Folk, Israel) skulle strømme hen til det" (2, 2 sml. Mich. 4, 1) saavel som ogsaa i de Ord hos Malachias : "Gid der endog var En iblandt Eder, som vilde tillukke Dørene (Templets Døre), og I skulle ikke lade det lyse fra (lade Offerilden brænde paa) mit Alter forgjæves! Jeg har ingen Lyst til Eder, siger den Herre Zebaoth, og i Madoffer fra Eders Haand har jeg ikke Behag. Thi fra *Solens Opgang* og *indtil dens Nedgang* skal mit Navn vorde stort *iblandt Hedningefolkene*, og paa *ethvert* Sted skal der fremføres Røgoffer for mit Navn og rent Madoffer; thi stort skal mit Navn vorde blandt *Folkene*, siger den Herre Zebaoth (1, 10 f.). Men dermed, at "*Ninive, den store Stad* i Jonas's Bog staar i Modsætning til det lille Israel, er det givet, at Ninive i denne Bog ogsaa er et Billede paa og en Repræsentant for den store Hedningeverden. Jonas blev følgelig, idet han fik den Befaling at gaa til Ninive for at prædike for det, ikke saa meget sendt til *denne enkelte hedenske* Stad for at gjøre dette, som til *Hedningeverdenen*. Men hvad andet kunde Sendelsen af en israelitisk Profet til

Hedningeverdenen for at prædike for den under de daværende Omstændigheder ville sige, end at Herren med Forkastelse af Israel vilde tage sig af Hedningerne?

Men ikke blot som "*den store Stad*", ogsaa som *det daværende Verdensriges*, det assyriske, og som *Verdensrigets Hovedstad* var Ninive et Billede paa og en Repræsentant for Hedningeverdenen, og Jonas blev altsaa, idet han fik den Befaling at gaa til det, ogsaa forsaavidt egentlig sendt til denne. - De gamle Verdensrigers Hovedstæder, Ninive, Babylon og Rom, vare Repræsentanter for de Verdensriger, hvis Hovedstæder de vare, og for Verdensriget. Idet Nahum og Jesaias spaa mod Ninive og Babylon (Nah. 1, i og hele Nahums Bog og Jes. 13, 1 og hele Jesaias's Spaadom i 13, 2-14, 23), spaa de mod det assyriske og det babyloniske eller kaldæiske Verdensrige og mod Verdensriget. Men de enkelte Verdensriger og Verdensriget vare forsaavidt, som de havde til Formaal at "sanke til sig alle Folkene og samle til sig alle Folkeslagene" (Hab. 2, 5), at "samle alle Mennesker i sit Vad og sanke dem i sit Garn" (Hab. 1, 15; sml. Math. 13, 47 - 50), at "sanke den ganske jord, som man sanker forladte Æg" (Jes. 10, 14), og til en vis Grad ogsaa opnaaede dette sit Formaal, det ene i høiere, det andet i ringere Grad, atter Billeder paa og Repræsentanter for Folkeverdenen eller Hedningeverdenen, omend altid mere eller mindre ufuldkomne Billeder og Repræsentanter (Jes. 19, 24 repræsenterer Assyrien og Ægypten, Verdensmagten og dens fornemste Modstander, tilsammen Hedningerne). Naar derfor Jesaias spaar om, at Mederne skulle ødelægge Babylon eller det babyloniske Verdensrige, saa siger han, at de komme "for at fordærve *hele Jorden*" (13, 5 sml. 9).

5. Herren havde, førend han sendte Jonas til *Ninive*, kun sendt Profeter til *Israel*, og han gjorde dette ogsaa efter Sendelsen af Jonas. Vi se vistnok Elias paa Herrens Befaling begive sig til den føniciske Stad Zarepta, men dette skede dog kun, dels for at han selv der skulde blive underholdt i Hungersnødens Tid (1 Kgb. 17, 9), dels og fornemmelig for at han skulde styrke den zareptanske Enkevinde, der skulde underholde ham, i den Tro paa Israels Gud, som hun allerede havde (1 Kgb. 17, U. 24; Luk. 4, 25. 26), og tillige frelse hende og hendes Søn fra Døden (1 Kgb. 17, 12-21 ff.). Vi se fremdeles Elisa, uden Tvivl dreven af Guds Aand, komme til Damaskus. Men det Hverv, som han skulde udrette, var kun det, at forkynde den Mand, som skulde blive ,et Tugtens Ris for Israel, Hasael, at han skulde blive Konge over Syrien (2 Kgb. 8, 8-13). Profetens Vandring til den hedenske Stad gjaldt i Grunden Israel. Vi se endelig Profeterne Amos og Jesaias, Obadiah, Nahum og Habakkuk, Zephaniah, Jeremias og Ezechiel spaa imod og for hedenske Stæder og Folk - Jeremias beskikkes ved sin Kaldelse endog over Folkene og over Rigerne (1, 10) -; men de gjorde dette i sit Hjem. Deres Spaadomme mod og for Hedningerne bleve udtalte for Israels Oren og for dets Skyld, for at vise det, at Herren hevner de af de hedenske Folk mod det begangne Uretfærdigheder (Am, 1, 3-2, 2), for ,at betage det Frygten for disse Folks Magt (Jes. 10, 5-34 og især V. 24) og for at rokke dets Tillid til denne (Jes. 19 og især 29). De hedenske Folk erfarede neppe nogensinde Noget om de israelitiske Profeters Spaadomme mod dem. Kun Jer. 27, 1-11 gjør en Undtagelse, idet Jeremias her faar den Befaling, at gjøre Aag og sende dem til Edoms, Moabs, Ammons, Tyrus's og Zidons Konger gennem deres dengang (i Begyndelsen af Zedekias's Regjering) i Jerusalem forsamlede Sendebud med Opfordring til villigen at underkaste sig Nebukadnezar, Babels Konge, hvem Herren havde overgivet deres og alle Lande og Folk. Dog er det et stort Spørgsmaal, om Sendebudene have taget Aagene med sig og overgivet dem til sine. Herrer og kundgjort dem Jeremias's Ord, og ialfald gik den israelitiske Profet ikke selv til de fem Konger (Nebukadnezar og Kaldæerne vare dog ikke ubekjendte med Jeremias's profetiske Virksomhed, Jer. 40. ff.). At faa Profeter sendte til sig med Herrens Ord var i den gammeltestamentlige Tid et Privilegium for Israel, et Privilegium, der var blevet det forjettet ved selve Lovgivningen paa Sinai (5 Mos. 18, 9-22 sml. med 5 Mos. 5, 29-25).

Naar derfor Herren sendte Profeten Jonas til Ninive med et Ord til Staden, saa laa allerede i selve det Faktum, ganske bortseet fra det Ords *Indhold*, hvormed Profeten blev sendt til Niniviterne, en Erklæring om, at Herren nu med Ophævelse af hint Israels Privilegium vilde gjøre Hedningerne delagtige i, hvad han indtil denne Tid havde gjort med Pagtesfolket, og dermed træde i det samme Forhold til dem, hvori han hidtil kun havde staaet til dette.

Men endnu mere end i selve det Faktum, at Jonas blev sendt til Niniviterne med et Guds Ord, laa dog denne Erklæring i det Ords *Indhold*, hvormed Profeten blev sendt til dem.

Jonas blev sendt til Ninive for at "raabe" eller prædike imod det (1, 2), fordi dets Ondskab, ligesom ifordums Dage Sodomas og Gomorras (1, 2 sml. med 1 Mos. 18. 29 f.) og den gamle Verdens før Syndfloden (1 Mos. 6, 11-13), var stegen op for Herrens Ansigt, eller fordi det (og i det hele Hedningeverdenen, som det, efter hvad vi have seet, repræsenterede) var et nvt Sodoma og Gomorra. Hvad Profeten skulde raabe eller prædike for Staden, var, *at den om firti Dage skulde blive omstyrtet* (3, 4 sml. 1 Mos. 19, 21. 25. 29. 5 Mos. 29, 23. Am. 4, 11), en Prædiken, som dog uden al Tvivl skulde blive ledsaget af en Angivelse af Aarsagen til, at den skulde erfare denne Skjæbne, eller af en Revselse af dens Synder og Laster. Thi at Jonas ogsaa skulde revse disse, ligger antydnet deri, at Gud i sin første Befaling til ham angiver Ninives himmelraabende Ondskab som Aarsagen til, at han skulde prædike mod det, og at Profeten maa have revset dem, fremgaar deraf, at Ninives Konge og hans Store bøde Stadens Indbyggere at vende om, enhver fra sin onde Vei og fra den Vold, som var i deres Hænder, forat den fremmede Profets Trusel ikke skulde gaa i Opfyldelse (3, 7. 19). I de Ord: "Endnu firti Dage, og Ninive bliver omstyrtet" i Jon. 3, 4 bliver kun Hovedpunktet i Jonas's Prædiken angivet. - Ved første Øiekast ser det nu derfor ud, som om denne Prædiken kun var en *ren Domsprædiken*, ligesom f. Ex. Nahums Spaadom mod Ninive og Jesaias's og Jeremias's Spaadomme mod Babylon. Ved nærmere Betragtning blive vi imidlertid var, at det ingenlunde forholder sig saa, men at Herren med Jonas's Prædiken mod Ninive tilsigtede Niniviternes Omvendelse og Frelse, og at den altsaa snarere var en *Naadesprædiken*. At Gud gjorde dette, og at det var en saadan Prædiken, det se vi allerede af den Omstændighed, at Niniviterne ifølge Jonas's Ord omvendte sig til Gud, og at Gud for denne deres Omvendelses Skyld skaanede deres Stad (3, 5-9. 19). Ligesaa erkjende vi det deraf, at Jonas var meget bange for, at dette vilde ske, og derfor søgte at unddrage sig Udførelsen af det ham overdragne Hverv ved at fly til Tarsis (4, 2). Profeten selv maa have opfattet den Prædiken, hvormed han skulde optræde i den assyriske Hovedstad, som, en, hvorved Herren tilsigtede dens Omvendelse og Frelse, og altsaa som en, hvorved han gjorde Hedningerne delagtige i den Naade, som han hidtil kun havde ladet blive Israel til Del. Endvidere fremlyser det, at Jonas's Prædiken var en Naadesprædiken, deraf, at Niniviterne fandt, at den trods sin store Strenghed dog ikke lukkede Omvendelsens Vei for dem og afskar dem alt Haab om at blive skaanede af Gud. Thi vi se dem jo ifølge den betræde hin Vei med noget Haab om Frelse (3, 5-9 og især 8 f.). Endelig viser ogsaa Jonas's Prædiken selv, nøjere betragtet, at den er en Naadesprædiken. Allerede den Kjendsgjerning, at Herren lod Ninive forkynde dets forestaaende Undergang, antyder, at denne ikke var uundgaelig. Thi var den dette, hvorfor lod Gud den da ikke indtræde uden Videre? Hvortil en Forudforkyndelse af den, om ikke for at give tilkjende, at der var en Mulighed for at blive frelst? En endnu stærkere Antydning af, at Ninives af Profeten forkyndte Undergang ikke var uundgaelig, laa deri, at den efter Profetens Ord først skulde indtræde om firti Dage. Disse firti Dage, hvad Andet kunde de være, end en Frist, - en Frist, inden hvilken man endnu kunde omvende sig til Gud og derved undgaa den Skjæbne, hvormed Profeten havde truet? Hvis ikke saa var, hvorfor vilde Herren da ødelægge Staden først efter firti Dages Forløb, og hvorfor

kundgjorde han dem da dette? Fristen var vistnok kort, men en Frist var det dog, og dens Korthed mindede kun om, at man maatte skynde sig med Omvendelsen. Endelig: Profeten havde angivet Ninives Laster og Synder som Aarsagen til dets forestaaende Undergang. Derved havde han ogsaa antydnet, hvorved man kunde undgaa den, men dermed tillige, at man kunde gjøre dette. Alle disse Antydninger maa Niniviterne have fundet i Jonas's Ord, thi ellers havde de ikke kunnet omvende sig med Haab om Guds Naade.

Vi mindes, naar vi betragte Jonas's Sendelse til Ninive i dens Sammenhæng med og Forhold til hans Sendelse til Israel, uvilkaarlig om Herrens profetiske Ord i Matth. 8, i i og 12: "Jeg siger Eder, at Mange skulle komme fra Østen og Vesten og sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige. Men Rigets Børn skulle kastes ud i det yderste Mørke",. og i Matth. 21, 43: "Derfor siger jeg Eder, at Guds Rige skal tages fra Eder og gives et Folk, som bærer dets Frugter, og endnu mere om Apostelen Paulus's Erklæring ligeoverfor Jøderne i det pisidiske Antiochien, i Korinth og i Rom paa den Tid, da de anførte Herrens Ord vare begyndte at gaa i Opfyldelse: "Det var fornødent, at Guds Ord først skulde tales for Eder; men efterdi I forskyde det og ikke agte Eder selv værdige til det evige Liv, se, saa vende vi os til Hedningerne;. thi saa har Herren befalet os: Jeg har sat dig til Hedningernes Lys, for at du skal være til Salighed indtil jordens Ende (Ap, Gj. 13, 46 f.)". "Men der de strede imod og bespottede, rystede han sine Klæder og sagde til dem: Eders Blod komme over Eders Hoved! Jeg er ren; herefter vil jeg gaa til Hedningerne" (Ap. Gj. 18, 6). "Rettelig har den Helligaand talt ved Profeten Jesaias til vore Fædre og sagt: Gak hen til dette Folk og sig: Med Hørelsen skulle I høre og ingenlunde forstaa;. og seende skulle I se og ingenlunde kjende; thi dette Folks Hjerter er blevet forhærdet, og de høre besværlig med Ørene og tillukke sine Øine;. for at de ikke skulle se med Øinene og høre med Ørene og forstaa med Hjertet og omvende sig, at jeg maatte helbrede dem (Jes. 6, 9 f.). Saa være det Eder da vitterligt, at Guds Frelse er sendt til Hedningerne; de skulle ogsaa høre (Ap. Gj. 28, 25-28). Den guddommelige Erklæring, som ligger deri, at Jonas blev sendt til Ninive, efterat han var bleven sendt til Israel, er det gammeltestamentlige Sidestykke til og Forbillede paa hine Herrens Spaadomme og disse hans Apostels Erklæringer.

Vi have i det Forangaende sagt, at Jonas's Sendelse til Ninive var en faktisk Erklæring af Herren om, at han *nu* vilde forkaste Israel og antage Hedningerne (S. 20); vi have betegnet denne Sendelse som en guddommelig Realerklæring om Israels *forestaaende* Forkastelse og Hedningernes *forestaaende* Antagelse (p. s. St.) ; vi have sat Forskjellen mellem Spaadommen i Jes. 49, 6 og den Spaadom, som ligger i Jonas's anden Mission, ogsaa og fornemmelig deri, at hin indeholder en Forkyndelse af Noget, der først skulde indtræde i en fjern Fremtid, paa Messias's Tid, medens denne indeholder en Realerklæring om Noget, der skulde indtræde *nu strax, i den nærmeste og fra nu af, midt i det gammeltestamentlige Tidsrum* (S. 33).

At nu Israels Forkastelse indtraadte fra den Tid af, da Jonas blev sendt til Ninive, det er en klar historisk Kjendsgjerning (s. S. 33 ff.). Derimod kan der spørges: Indtraadte ogsaa Hedningernes Antagelse fra denne Tid af? Jonas's Sendelse til Ninive med den Forkyndelse, hvorom hans Bog taler, er jo, som vi selv have vist (S. 43 f.), ganske enestaaende i den gammeltestamentlige Tid. Ligesom vor Profet som guddommeligt Sendebud til Hedningerne i denne Tid ikke havde nogen Forgjænger, saaledes havde han som saadan i den heller ikke nogen Efterfølger. Først omtrentotte hundrede og femti Aar senere, efterat en ny, den nytestamentlige, Tid var oprunden, begyndte Gud at skikke Sendebud til Hedningerne, nu med det glade Budskab om Menneskeslægtens Forløsning

ved hans Son, Jesus Kristus. Endnu denne selv havde, medens han levede paa Jorden, virket blandt Israel alene, idet han efter sit eget Ord kun var sendt til det (Matth. 15, 24). Og ligesaa havde han dengang forbudt sine Apostler at gaa til Hedningerne og Samaritanerne. De skulde kun gaa til Israels fortabte Faar (Matth. 10, 5). At han engang i Tyrus og Sidons Egne bønhørte en kananæisk Kvinde, idet han helbredede hendes Datter (Matth. 15, 21-28. Mark. 7, 24-30), var en ren Undtagelse, en Undtagelse, som danner Sidestykket til, hvad Elias havde gjort for Enkekvinden i Sarepta ved Sidon (1 Kgb. 17, 8 - 24; sml. Luk. 4, 25 f.). Først efterat Herren var opstanden, befalede han Apostlerne at gaa hen og gjøre alle Folk til Disciple ved at døbe og lære dem (Matth. 28, 19), at gaa bort i al Verden og prædike Evangeliet for al Skabningen (Mark. 16, 15), at prædike i hans Navn Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk (Luk. 24, 47), at være hans Vidner indtil Jordens Ende (Ap. Gj. 1, 8). Først efterat han var opfaren til Himmels og havde sat sig ved Guds høire Haand og derfra udgydt Aanden (Ap. Gj. 2, 33), blev af Apostlerne og andre Disciple Begyndelsen gjort med at prædike Evangeliet for Ikke Jøder (Ap. Gj. 8. 10. 11, 29-26). Og først efterat Paulus af Herren særlig var bleven kaldet til Hedningernes Apostel (Ap. Gj. 13, 47. 22, 15. 21. 26, 17. 1 8., Gal. 1, 15. 16., Rom. 1, 5) og tillige med Barnabas af Aanden havde faaet Befaling at drage ud for at prædike for dem (Ap. Gj. 13, 2. 4), kan Tiden for Forkyndelsen af Evangeliet i den hedenske Verden, Hedningernes Tid (Luk. 21, 24. Rom. 11, 25), og denne Forkyndelse selv siges ret egentlig at være indtraadt (Ap. Gj. 13-28). Jonas's midt i den gammeltestamentlige Tid aldeles ensom og isoleret staaende Prædiken for Niniviterne pegte kun forbilledlig hen paa, hvad der engang i den fjerne Fremtid, naar Tidens Fylde var kommen, skulde ske, og Prædikerens, Jonas, selv var kun et Slags Melchizedek (Hebr. 7, 3), som havde sit Modbillede eller Urbillede i den store Hedningeapostel. Hvorledes kan da, saa maa vi atter spørge, Jonas's Sendelse til Ninive kaldes en guddorn melig Realerklæring om, at Herren *fra nu af* vilde antage Hedningerne?

Den kan det alligevel, thi *paa Jonas's Tid begyndte*, vistnok ikke Hedningernes Omvendelse til Gud ved af ham iblandt dem udsendte Profeter, men vel *deres Forberedelse for den Forkyndelse af Omvendelse og Syndernes Forladelse i hans Søns, Jesu Kristi, navn, som, efterat denne havde fuldført Menneskeslægtens Forløsning, skulde udgaa og udgik til dem gennem Apostlerne, i Særdeleshed Apostelen Paulus, og hvorved de skulde blive omvendte til Gud.*

Og forsaavidt, som dengang denne *Forberedelse* tog sin Begyndelse, var Jonas's anden Mission ogsaa *Tegnet paa, Signalet til*, at den nu skulde begynde ja, endnu mere, forsaavidt *indleedes* Forberedelsen ogsaa ved den.

Og først naar man betragter Jonas's Sendelse til Ninive ogsaa som et Tegn eller Signal og som en saadan Indledning og ikke blot som en guddommelig Realerklæring om Israels Forkastelse og Hedningernes Antagelse, er dens Stilling og Betydning i Guds Riges Historie *fuldstændig* erkjendt.

Og ligesaa er først da Jonas's *Forbilledlighed* fuld stændig erkjendt.

Sædvanlig antager man, at denne blot bestaar deri, at Jonas efter i tre Dage og tre Nætter at have været i Fiskens Bug blev udspyet af den paa det Tørre (Jon. 2; I. i i). Men den bestod ogsaa, og det nærmest, førstog fremst, i selve Profetens Sendelse til Niniviterne. Ligesom Jonas som den, der i tre Dage og tre Nætter var i Fiskens Bug og derefter blev udspyet af den, var et Forbillede af Herren som den, der i tre Dage og tre Nætter var i Jordens Hjerter (Matth. 12, 39. 49), d. v. s. i de Dødes Rige eller de fra Legemet skilte Sjeles Opholdssted, nærmere bestemt i Paradiset (Luk. 23, 43), og derefter førtes op af de Dødes Rige (Rom. 19, 7. 9. Hebr. 13, 29; sml. Ap. Gj. 2, 27. 31 og Luk. 16, 27. 39 f.) og

opstod af Graven, saaledes var den gammel-testamentlige Profet som den, der blev sendt til Niniviterne med en Prædiken, der tilsigtede deres Omvendelse og derfor i Grunden var et Naadesbudskab (s. 44-47), et Forbillede baade paa Herren og paa hans Apostler, i Særdeleshed Apostelen Paulus, - paa Apostlerne som paa dem, der forkyndte Hedningernes Omvendelse og Syndernes Forladelse i Herrens Navn, paa Herren som paa den, i hvis Navn, paa hvis Vegne og som hvis Sendebud de gjorde dette, og som altsaa egentlig gjorde det idem. Jonas stod med sin Prædiken for Niniviterne *i Spidsen for* det Tidsrum, hvori Hedningerne forberedtes til den fremtidige Frelse og Forkyndelsen af den, og indledede dette Tidsrum, Hedningernes Forberedelsestid, med denne Prædiken. Herrens Apostler og Herren selv i dem stode med sin Prædiken i Spidsen for det Tidsrum, hvori Frelsen *var indtraadt, og Forkyndelsen af den blev, endnu bliver og fremdeles skal blive bragt til dem, og indledede* dette Tidsrum, Hedningernes Tid, med denne Prædiken. Et særligt forbilledligt Træk var herved den Omstændighed, at Jonas først efter at have virket blandt Israel og fundet det gjenstridigt og forhærdet, blev sendt til Ninive; thi' den samme Gang tog af den samme Aarsag ogsaa den apostoliske Prædiken (S. 47 f.)*).

*) Tør vi antage, at Jonas af Fisken er bleven udspøjet ved den samme Stads Kyst, fra hvilken han vilde flygte til Tarsis, *Joppe*, og derfra har begivet sig til Ninive, og vi tør det vel, saa have vi ogsaa heri et forbilledligt Træk; thi fra *Joppe* drog Petrus, Apostlernes Hoved, efter et guddommeligt Syn ud til den første Hedning, hvem Evangeliet blev bragt, Kornelius, for at prædike det for ham (Ap. Gj. 10). I hvert Fald er det en mærkelig og betydningsfuld Omstændighed, at den gammeltestamentlige Profet for at unddrage sig det Hverv, at bringe Hedningerne et Naadesbudskab, flygter til Tarsis fra den samme Stad, fra hvilken den nytestamentlige Apostel drager ud for at bringe Evangeliet til den første Hedning, som blev optagen i den kristelige Menighed. - Et forbilledligt Træk ligger ogsaa deri, at Jonas var en *Galilæer*. Herren og hans Apostle vare jo *Galilæere* (Matth. 21, 11. 26, 69. Joh. 7, 41 ff. Ap. Gj. 1, 11. 2, 7).

Det for billedlige Træk hos Jonas, som sædvanlig ansees for det eneste, tilhører hans Sendelses *Historie*. Jonas maatte først gaa ind i Fiskens Bug, være der i tre Dage og tre Nætter, og saa gaa atter ud af den, førend han kunde bringe Niniviterne sit Naadesbudskab. Herren maatte først gaa ind i Graven og de Dødes Rige, være der i tre Dage og tre Nætter og saa ved sin Opstandelse gaa ud af den, førend han i sine Apostler, eller førend hans Apostler i hans Navn kunde bringe Hedningerne Evangeliet. Hos Jonas var det hans egen Ulydighed, der bevirkede, at han maatte gaa gennem Fiskens Bug, førend han kunde prædike for Niniviterne. Hos Herren var det det jødiske Folks Ulydighed og Gjenstridighed**) ligeoverfor hele hans Virksomhed, som gjorde, at han maatte gaa gennem Graven og de Dødes Rige, førend han i sine Apostler kunde prædike for Hedninger. Profeten var med Hensyn til sin Ulydighed et Forbillede paa det jødiske Folk paa Kristi Tid.

**) Vantro fremstilles ofte i den hellige Skrift som Ulydighed eller Gjenstridighed. Se f. Ex. Joh. 3, 36. og 1 Petr. 3, 20.

Ligesom Jonas's Tid var et Vendepunkt i Guds Riges Historie, saa var han selv en Centralskikkelse i den. Han sluttede paa een Gang et Afsnit af den og aabnede et andet, det følgende. Han viser ligesom med den ene Arm tilbage til den forbigangne Tid, til Tistammerrigets, Israels, Historie, medens han med den anden Arm viser fremad til Hedningernes Historie, til deres lange, i otte Aarhundreder varende Forberedelse for den fremtidige Frelse og Frelsesforkyndelse, saavel som ogsaa til disse selv.

Men tog da nu virkelig Hedningernes Forberedelse for den fremtidige Frelse og Frelsesforkyndelse sin Begyndelse paa Jonas's Tid?

Vi have hidtil forudsat dette, men faa nu godtgjøre vor Berettigelse dertil.

For at finde, at Jonas's Sendelse til Ninive er en guddommelig Realerklæring om, at Herren vilde forkaste Israel og antage Hedningerne, have vi maattet begive os ind i Israels, i Tistammerrigets Historie. For at kunne eftervise, at Hedningernes Forberedelse for Frelsen i Kristus og for Forkyndelsen af den begyndte paa Jonas's Tid, og at Jonas's Sendelse til Ninive var Signalet til den og indledede den, maa man begive sig ind i Hedningefolkens Historie ligefra det ottende Aarhundrede før Kristus indtil Kristi og Apostlernes Optraeden, og det paa den Maade, at man betragter den fra det høieste, dybeste og sandeste Synspunkt, som en Del af Guds Riges Historie.

Men her træder os nu et overvættets rigt, et overvældende Stof imøde, et Stof, som umulig kan fremlægges i nærværende Afhandling. Det vilde kræve en hel Bog. Vi maa derfor her nøie os med blot at faa de *to Grundpunkter* paa dette Omraade fremhævede og omtalte, hvad der ogsaa er tilstrækkeligt for Øiemedet. Og da jeg allerede tidligere, i mit Skrift over Daniels Bog, har fremsat og udviklet disse Grundpunkter og ikke formaar her at sige noget Mere og Bedre, end jeg har sagt der, maa jeg tillade mig med nogle Forandringer at gjentage mine egne Ord.

I det tiende Kapitel af første Mosebog finde vi en storartet Udsigt overlades alle de Slægter, der nedstammede fra Noahs, den nye Verdens Stamfaders, tre Sønner, og som udbredte sig over hele Jorden og befolkede den, den saakaldte Folketavle. Efterat Moses har givet os denne Udsigt, forlader han Folkene for stedse for fra nu af at beskæftige sig med Israels Stamfædre og med det Folk, som nedstammede fra dem, Israel selv. Men hvorfor har da Moses givet hin Udsigt, da han dog ikke vilde beskæftige sig videre med de øvrige Folk? Han har ved den villet betegne disse Folk som Gjenstand for Guds frelsende Naade mod den faldne Menneskeslægt. Nærmest skulde vistnok Folkenes tilkommende Frelse forberedes i den af Gud udvalgte Slægt, Abrahams Efterkommere, medens de øvrige Folk skulde overlades til sig selv med den Opgave at søge, ethvert paa sin Vis, Herren, om de dog kunde føle og finde ham (Ap. Gj. 17, 27). Men naar Forberedelsen var fuldendt, og Frelsen selv fremtraadt i det udvalgte Folks Midte, skulde Gud komme tilbage til hine Folk, med hvilke den hellige Historieskrivning i Folketavlen ligesom havde taget Afsked, og gjøre dem delagtige i den tilveiebragte Frelse. Derfor hedder det ogsaa straks efter Folketavlen i den første Forjettelse til Abraham : ”og alle jordens Slægter skulle velsignes i dig” (1 Mos. 12, 3). Men de hedenske Folk bleve dog ikke aldeles overladte til sig selv; der drager sig gennem deres Historie, omend ikke en Forberedelse af Frelsen, saa dog en *Forberedelse af dem selv til den kommende Frelse.*”

Denne Forberedelse begyndte nu vistnok ligefra det Øieblik af, da de bleve til, men. sin' rette Begyndelse tog den dog først i det ottende Aarhundrede før Kristi Fødsel, saa at man kan kalde det Tidsrum, som ligger imellem dette Aarhundrede og den Tid, da Kristus kom og frelste Menneskeslægten, og Frelsen ved ham blev forkyndt i al Verden, *Hedningefolkens Forberedelsestid i engere og egentlig Forstand.* - Aarsagen til, at denne Tid just, begyndte med det ottende Aarhundrede, laa deri, at det var dengang, at verdens-erobrende og verdensbeherskende Folk eller Verdensriger først ret optraadte paa Historiens Skueplads, og at Israels Adspredelse iblandt Folkene ved dem tog sin Begyndelse, og at det fornemmelig var gennem hine Folks eller Rigers negative, nedrivende og ødelæggende og gennem det adspredte Israels positive, opbyggende Virksomhed, at Folkene skulde forberedes og bleve forberedte til den kommende Frelses

Annammelse. Vi ville her forsøge at fremstille i nogle faa Ord, hvorledes begge Dele ved sin Virksomhed forberedte Folkene hertil. - De store verdensbeherskende Folk, der fra det ottende Aarhundrede af optraadte, det ene efter det andet, paa Historiens Skueplads: det assyriske, det kaldæiske eller babyloniske, det medopersiske, det græsk-macedoniske og det romerske, berøvede mere eller mindre alle Folk, idet de beseirede og underkuede dem og tvang. dem ind i store, mange Lande omfattende Verdensriger, som de havde foresat sig at stifte, Tilliden til deres Guder, deres Selvstændighed og Frihed, tildels ogsaa deres Sprog og nationale Sæder og Skikke, med et Ord, alle for dem eiendommelige nationale Goder, alt deres Eget. Og hvad ethvert af de fem verdensbeherskende Folk havde gjort mod mange mindre, det gjorde altid det følgende igjen mod det selv. Og alt dette skede under Strømme af Blod og Taarer. Derved kom nu ikke faa iblandt Folkene, alle de, som ikke henfaldt til en sløv Bæren af det Uundgaelige eller til en letsindig Forglemmelse eller Druknen af sin jammer i Sandsernes Rus, til at føle sig ulykkelige, elendige og fattige og til længselsfuldt at udstrække sine Arme, spørge og søge efter andre, bedre og blivende Goder. Denne Følelse og denne Længsel, et Verk af de store Verdensriger, der knækkede og knuste alle Nationaliteter, var netop den storartet Udsigt over alle de Slægter, der nedstammede fra Noahs, den nye Verdens Stamfaders, tre Sønner, og som udbredte sig over hele Jorden og befolkede den, den saakaldte Folketavle. Efterat Moses har givet os denne Udsigt, forlader han Folkene for stedse for fra nu af at beskæftige sig med Israels Stamfædre og med det Folk, som nedstammede fra dem, Israel selv. Men hvorfor har da Moses givet hin Udsigt, da han dog ikke vilde beskæftige sig videre med de øvrige Folk? Han har ved den villet betegne disse Folk som Gjenstand for Guds frelsende Naade mod den faldne Menneskeslægt. Nærmest skulde vistnok Folkenes tilkommende Frelse forberedes i den af Gud udvalgte Slægt, Abrahams Efterkommere, medens de øvrige Folk skulde overlades til sig selv med den Opgave at søge, ethvert paa sin Vis, Herren, om de dog kunde føle og finde ham (Ap. Gj. 17, 27). Men naar Forberedelsen var fuldendt, og Frelsen selv fremtraadt i det udvalgte Folks Midte, skulde Gud komme tilbage til hine Folk, med hvilke den hellige Historieskrivning i Folketavlen ligesom havde taget Afsked, og gjøre dem delagtige i den tilveiebragte Frelse. Derfor hedder det ogsaa straks efter Folketavlen i den første Forjettelse til Abraham : ”og alle jordens Slægter skulle velsignes i dig” (1 Mos. 12, 3). Men de hedenske Folk bleve dog ikke aldeles overladede til sig selv; der drager sig gennem deres Historie, omend ikke 'en Forberedelse af Frelsen, saa dog en Forberedelse af dem selv til den kommende Frelse.

Denne Forberedelse begyndte nu vistnok ligefra det Øieblik af, da de bleve til, men. sin rette Begyndelse tog den dog først i det ottende Aarhundrede før Kristi Fødsel, saa at man kan kalde det Tidsrum, som ligger imellem dette Aarhundrede og den Tid, da Kristus kom og frelste Menneskeslægten, og Frelsen ved ham blev forkyndt i al Verden, Hedningefolkernes Forberedelsestid i engere og egentlig Forstand. - Aarsagen til, at denne Tid just, begyndte med det ottende Aarhundrede, laa deri, at det var dengang, at verdens-erobrende og verdensbeherskende Folk eller Verdensriger først ret optraadte paa Historiens Skueplads, og at Israels Adspredelse iblandt Folkene ved dem tog sin Begyndelse, og at det fornemmelig var gennem hine Folks eller Rigers negative, nedrivende og ødelæggende og gennem det adspredte Israels positive, opbyggende Virksomhed, at Folkene skulde forberedes og bleve forberedte til den kommende Frelses Annammelse. Vi ville her forsøge at fremstille i nogle faa Ord, hvorledes begge Dele ved sin Virksomhed forberedte Folkene hertil. - De store verdensbeherskende Folk, der fra det ottende Aarhundrede af optraadte, det ene efter det andet, paa Historiens Skueplads: det assyriske, det kaldæiske eller babyloniske, det medopersiske, det græsk-macedoniske og det romerske, berøvede mere eller mindre alle Folk, idet de beseirede og underkuede dem

og tvang. dem ind i store, mange Lande omfattende Verdensriger, som de havde foresat sig at stifte, Tilliden til deres Guder, deres Selvstændighed og Frihed, tildels ogsaa deres Sprog og nationale Sæder og Skikke, med et Ord, alle for dem eiendommelige nationale Goder, alt deres Eget. Og hvad ethvert af de fem verdensbeherskende Folk havde gjort mod mange mindre, det gjorde altid det følgende igjen mod det selv. Og alt dette skede under Strømme af Blod og Taarer. Derved kom nu ikke faa iblandt Folkene, alle de, som ikke henfaldt til en sløv Bæren af det Uundgaaelige eller til en letsindig Forglemmelse eller Drukken af sin jammer i Sandersnes Rus, til at føle sig ulykkelige, elendige og fattige og til længselsfuldt at udstrække sine Arme, spørge og søge efter andre, bedre og blivende Goder. Denne Følelse og denne Længsel, et Verk af de store Verdensriger, der knækkede og knuste alle Nationaliteter, var netop den rette Jordbund for Evangeliets Sæd, som derfor ogsaa just den Gang begyndte at blive udstrøet, da hine Betingelser vare forhaanden i høieste Maal. Hindringerne for denne Sæds Modtagelse : Troen paa de hedenske Guder, Mæthed af, Tilfredshed med sit Eget, Rigdom i bibelsk Forstand, vare da ialfald for en stor Del ryddede af Veien ; Plougen var gaaen hen over dem og havde draget dybe Furer i dem, Sæden kunde nu udstirøes (sml. Jes. 28, 24 f. og Ps. 129, 3). Var Apostelen Paulus paa Perikles's Tid kommen til Grækenland eller. i Alexander den Stores Dage til Macedonien, han havde ikke stiftet nogen korinthisk, thessalonicensisk og filippensisk Menighed. I Athen var jo Skyggen af denne Stads gamle Glands tilstrækkelig Grund til, at hans Ord her fandt saare ringe Indgang (Ap. Gj. 17, 32-34). Men dengang, han kom, havde en Mand fra Macedonien i et natligt Syn bedet ham og sagt: ”Kom over til Macedonien og hjælp os” (Ap. Gj. 16, 9), en Tildragelse, hvorved Herren gjorde. Apostelen bekjendt med de macedoniske og overhovedet europæiske Hedningers Suk og Længsel efter Forløsning, som snart efter med Glæde modtog Frelsen i Kristus ; dengang, han kom, kunde Herren i Korinth, ligeledes ved et Syn om Natten, aabenbare ham, at Han havde et stort Folk i denne Stad (Ap. Gj. 18, g f.). Den kristelige Kirke opblomstrede paa den gamle hedenske Verdens Ruiner, og disse Ruiner vare vistnok ogsaa en Følge af de hedenske Folks aandelige Aflomstren og Selvopløsning, - de havde søgt Herren, om de kunde føle og finde ham, ethvert paa sin Vei og sin Vis, men de havde ikke fundet ham, det evige Livs Kilde, og derfor tilsidst mistet sin Kraft og sin Herlighed -, men fornemmelig, vare Ruinerne dog et Verk af de store Verdensriger, især de tvende sidste og fremfor alt det romerske, der var det mest fuldkomne og mere end noget af dets Forgjængere forstod at knuse Folkenes

inderste eiendommelige Væsen (sml. Dan. 2, 2 og 7, 4). - Det fra det ottende Aarhundrede af iblandt Folkene adspredte Israel kom formedelst sin Adspredelse i en uafledelig, mangfoldig og umiddelbar Berørelse med Hedningerne, og sande Israeliter kunde da ikke lade være at vidne for dem om, at Israels Gud var den ene sande Gud, der havde skabt Himmelen og Jorden, at han var en hellig, en sanddru og trofast, en kjærlig og barmhjertig Gud, at han mange Gange herligen havde hjulpet sit Folk i dets Nød, og at han havde forjettet at ville sende dem en stor Frelser, og at ogsaa de hedenske Folk skulde delagtiggjøres i Frelsen ved ham. Og dette Vidnesbyrd kunde ikke blive . uden` Virkning blandt Hedningerne, og det kunde saa meget mindre blive uden en saadan, som Elendigheden og Jammeren i Aarhundrederne før Kristus jo længere, jo mere tiltog og gjorde Hjerterne modtagelige for Israels Ord. Det var en stille, langsom, næsten usynlig, men dog dyb Indvirkning, som det adspredte Israel udøvede paa Hedningerne midt under og tiltrods for al den Foragt og Haan, Undertrykkelse og Forfølgelse, hvorunder de havde at lide. Og da nu Tidens Fylde var kommen og Evangeliets Sendebud droge ud i Hedningeverdenen, fandt de, hvad Apostlernes Gjæringer viser os, som en Frugt af Israels forberedende Arbeide en Skare Hedninger, der hidtil i mere eller mindre Grad havde sluttet

sig til Israel, uden at de vare blevne fuldstændige, egentlige Jøder - de Hedninger, der vare blevne fuldkomne Jøder, vare Kristendommens værste Fiender -, men som modtog det glade Budskab med den største Begjærlighed og dannede de første hedningekristne Menigheders ædle og herlige Kjerne. Til denne Skare, der i Apostlernes Gjæringer betegnes med Navnene "de Gudfrygtige", "de gudfrygtige Tilhængere af Israels Troe," "de gudfrygtige Grækere" (Ap. Gj. 13, 16. 26. 43. 16, 14. 17, 4. 17. 18, 7), hørte Høvedsmanden i Kapernaum (Matth. 8, 5 ff. Luk. 7, i ff.), Kornelius (Ap. Gj. 10, 2. 22) og vel ogsaa Kammersvenden (Ap. .Gj, 8, 26 ff.); til den hørte en stor Del af dem, som i det pisiske Antiochien og i Thessalonika annammede Pauli Ord og bleve troende (Ap. Gj. 13, 43. 17, 3).

Vi have nu, som vi tro, fuldstændig behandlet det i Overskriften over nærværende Afhandling angivne Thema og kunne derfor slutte.

Førend vi gjøre dette, ville vi dog endnu henvise til den Betydning, som de Resultater, hvortil Drøftelsen af vort Thema har ført os, have for Spørgsmaalet om Jonas's Bogs historiske Karakter.

Jonas's Bog, denne kostbare Perle i de profetiske Skrifers Krands, har paa Grund af sin egen indre Herlighed og Herrens Vidnesbyrd om den til alle Tider staaet i den høieste Anseelse i Kristenheden. Den kristelige Kirke har jo endog optaget en Hentydning til den i en `af sine almindelige Bekjendelser, sine Grundbekjendelser jeg sigter til de Ord i den nicænske Troesbekjendelse : "opstod paa den tredje Dag efter Skrifterne". (1 Kor. 15, 3-5) og i Katakomberne, de ældste Kristnes underjordiske Begravelsessteder, bliver ingen gammeltestamentlig Historie saa hyppig fremstillet, som Jonas's, især den Del af denne Historie, der beretter om, hvorledes Profeten blev opslugt af en stor Fisk og efter tre Dage atter udspøjet af den, Forbilledet paa Kristi Opstandelse og den almindelige Opstandelse fra de Døde.

Men paa den anden Side hører Jonas's Bog paa Grund af sit tildels meget underbare Indhold ogsaa til de Dele af den hellige Skrift, som Vantroen fra Arilds Tid af har mest anfegtet og bespottet. Kirkefaderen Augustin fortæller, at de gamle Hedninger skoggerlo over den. En middelalderlig græsk Bibelfortolker, Theofylakt, ytrer, at det, som bliver fortalt i Jon. 2, synes dem, som høre det, og i Særdeleshed dem, der af Grækernes Skole og vise Lære træde hen til Jonas's Historie, at overgaa al Tro. Og i den nyere Tid angriber og benægter den kritiske Vantro paa det Allerstærkeste, at Jonas's Bog indeholder virkelig Historie, uden at dog dens Repræsentanter indbyrdes kunne blive enige om, hvorledes Bogen er at opfatte. I denne Henseende hersker mellem dem en Krig af Alle mod Alle eller, for at bruge et Udtryk af Profeten Ezechiel, den Enes Sværd er imod den Anden.

Ligeoverfor den moderne Vantroes Angreb paa og Benægtelse af Jonas's Bogs historiske Karakter turde, hvad der i det Foranstaaende er blevet fremsat om Jonas's anden Missions Betydning og Stilling i Guds Riges Historie, være af megen, ja afgjørende Vigtighed.

Nærmest fremgaar nemlig deraf, at selve Jonas's Sendelse til Ninive og hans Prædiken der samt denne Prædikens Frugt ere rent historiske Kjendgjæringer. Thi alt dette svæver derefter ikke i Luften som noget fra al Forbindelse med Historien Løsrevet og derfor Ubegribeligt, men det staaer tvertimod i den inderligste og skjønneste Sammenhæng med, hvad der aldeles unægtelig er virkelig Historie. Det staaer i den inderligste og skjønneste Sammenhæng med Israels, Tistammerrigets, Historie. Jonas's Sendelse til Ninive og Prædiken der kræves næsten paa Forhaand af Tistammer-rigets Udvikling, de springe

ligesom af sig selv frem af denne Udvikling, og at det er Jonas, som sendes didhen, er et overordentlig slaaende Faktum, et Faktum, der smager snarere af alt Andet, end af Opdigtelse. Og ligesaa staar Jonas's Sendelse til Ninive i den herligste Sammenhæng med Hedningernes Historie fra Jonas's Tid af indtil Kristi og Apostlernes Tid. Med eet Ord, at Jonas bliver sendt til Ninive, prædiker der og finder Modtagelighed for sin Prædiken hos Niniviterne, danner klarlig et integrerende, et nødvendigt Led i Guds Riges Historie og maa derfor være historisk.

Men dernæst maa efter det, som vi have fremsat i det Foranstaaende, ogsaa Jonas's Flugt og dennes nærmere og fjernere Følger tilhøre den historiske Virkelighed. Hin er, som vi have seet, ikke uden gammel-testamentlige Analogier, og desforuden er den saare let begribelig. Det er ikke saa meget den bestemte, enkelte Profet Jonas, der falder ved at fly, som den gammeltestamentlige Profet overhovedet. Det er denne, som i Jonas segner under en i det gamle Testament aldeles uhørt Byrde. Og han maatte gjøre dette. Vi se jo, at end ikke den nytestamentlige Apostel efter Aandsudgydelsen kunde bære en ulige lettere Byrde af samme Art, uden først at have faaet en særegen guddommelig Aabenbarelse (Ap. Gj. 10). Og at Jonas i tre Dage og tre Nætter lever i en stor Fisks Bug og derefter udspyes af Fisken, bliver derved hjemlet som Historie, at han, som vi have vist, i hele sin Stilling i Guds Riges Historie var et Forbillede paa Kristus. Dermed er det nemlig givet, at han ogsaa maatte være et saadant med Hensyn til Hovedfaktumet i Frelserens Historie, det Faktum, der er det største Faktum og Grundfaktumet i hele Menneskeslægtens Historie.

[Forord Kap. 2](#)